

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Životní příběh politického vězně Lumíra Pánka
The Life Story of Lumir Panek, Political Prisoner
Magdalena Pánková

Vedoucí práce: PhDr. Petr Koura, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Dějepis a společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Životní příběh politického vězně Lumíra Pánka potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 7.12.2018

Děkuji panu doktorovi Petru Kourovi za čas, který mi při zpracování bakalářské práce věnoval. Za jeho zájem o danou tematiku, podnětné rady a obrovskou trpělivost.

ABSTRAKT

Politické procesy prováděné komunistickým režimem nejen na počátku 50. let jsou smutnou stoupou československé historie 20. století. Politický proces se studentskou skupinou Erkvije je svědectvím krutosti totalitního režimu, který neváhal odsoudit k mnohaletým trestům vězení skupinu naivních studentů. Jednoho ze zakladatelů skupiny dokonce odsoudil v nepřítomnosti k trestu smrti. Jedním z odsouzených studentů byl i Lumír Pánek, jehož životní příběh v práci zmapuji. Za pomoci archivních pramenů a výpovědí pamětníků se pokusím zrekonstruovat životní příběh naivního studenta, protestujícího proti nastupujícímu režimu. Později odvyprávím příběh dlouholetého politického vězně. Zjistím, jakým způsobem jej věznění proměnilo. V poslední části práce budu věnovat životu bývalého politického vězně a zároveň otce čtyř dětí. Popíši též, jak se dařilo vychovávat hendikepovanou dceru v poměrech komunistického Československa.

KLÍČOVÁ SLOVA

Politické procesy, Československo, justice, komunismu, 20. století, Třetí odboj

ABSTRACT

The political trials cost by communist regime not only in the early 1950s are a tragic part of Czechoslovak history on the 20th century. The political trial with the student group Erkvije is a testimony of cruelty of a totalitarian regime, which did not hesitate to condemn a group of naive students to many years of prison sentences. One of the founders of the group even was condemned in absentia to death. One of the convicted students was Lumir Panek, whose life story I have been working on. With the help of archive sources and witnesses testimonies, I will try to reconstruct the life story of a naive student protesting against a rising regime. Later I will undo the story of a longtime political prisoner. I will find out how the prison has changed him. In the last part of my work I will dedicate to the life of a former political prisoner and father of four children. I will also describe how he managed to raise a handicapped daughter in communist Czechoslovakia.

KEYWORDS

Political Trials, Czechoslovakia, Judiciary, Communism, 20th century, 3th resistance

Obsah

1	Úvod	6
2	Politické procesy	7
3	Studentská léta	9
3.1	Studium na ČVUT	9
3.2	Studentská skupina	13
4	Erkvije jako ilegální skupina	15
4.1	Cesta k převratu	15
4.2	Doba před zatčením	16
4.3	Poúnorový exil	18
4.4	Působení skupiny Erkvie	19
4.5	Exulant Radomír Klein Jánský	26
5	Zatčení a soud	31
5.1	Soud s Erkvijí ve veřejném prostoru	35
6	Průběh věznění	39
6.1	Náboženská činnost během věznění	42
7	Amnestie a druhé zatčení	45
8	Život bývalého politického vězně	48
9	Závěr	51
	Seznam příloh	Chyba! Záložka není definována.

1 Úvod

V bakalářské práci se budu zabývat životem politického vězně Lumíra Pánka. Pokusím se zmapovat příběh studenta, který poněkud naivně demonstroval svůj nesouhlas s nastupujícím totalitním režimem. Prozkoumám prostředí studentské nezkušené revolty proti mocnějšímu systému. Zjistím, jak mladému člověku ovlivní život dlouholeté věznění. Zaznamenám vnitřní proměnu člověka, který dlouhou část produktivního věku strávil za mřížemi. A v neposlední řadě se pokusím nastínit životní úskalí bývalého politického vězně a otce hendikepovaného dítěte v komunistickém Československu.

Motivací k sepsání této práce mám hned několik. Především to je touha poodhalit rodinnou historii, jelikož Lumír Pánek byl mým dědečkem. Chci lépe poznat a pochopit kořeny, ve kterých vyrůstám a kterými jsem ovlivněna. Další motivací k sepsání práce je možnost ocenění Lumíra Pánka jako účastníka odboje a odporu proti komunismu, které je od roku 2011 možno získat na základě předložených či navrhnutých dokumentů dokazujících odbojovou činnost. Dále jako studentka historie shledávám téma politických procesů velice zajímavým, obzvlášť mohu-li v tomto střípku dějin sledovat mně blízkou osobu. V neposlední řadě považuji za velice přínosné věnovat se studiu komunistické éry, jelikož vnímám, že rétorika ohledně některých dříve nezpochybnitelných faktů se mění a věřím, že podobné práce budou ve společenském diskursu potřeba, máme-li nazývat věci pravými jmény.

Vzhledem k tématu práce a dostupnosti informací budu vycházet především z archivních materiálů bezpečnostních a soudních složek minulého režimu. Nezanedbatelným zdrojem vědomostí mi však budou také svědectví příbuzných a přátel Lumíra Pánka, kteří mne nezdědka dovedli k novým poznatkům a odkazům k popisované problematice.

Příběh v komunistickém režimu dvakrát perzekuovaného člověka je tématem, které obsahově přesahuje požadavky bakalářské práce. Přesto považuji v práci za vhodné zmínit osudy Pánkových „spolupachatelů“, především pak Radomíra Kleina Jánského, jehož osud je v mnohém odlišný od ostatních Pánkových přátel. Díky jeho spisovatelskému nadání shledávám příhodné využít jeho deníkových zápisů k dokreslení čtenářovy představy o životě v komunistickém Československu i mimo něj.

Hlavním zdrojem informací mi budou archivní prameny, tedy soudní, vyšetřovací a vězeňský spis, které se k případu Lumíra Pánka dochovaly. Problémovou skutečností v těchto spisech je fakt, že jsou sepsány pod komunistickou dikcí. Podobně jako u jiných politických procesů jsou psány s cílem odsouzení obžalovaných, nekladou si tedy za cíl posoudit vinu, pokud možno objektivně. Je proto nutné přistupovat k těmto pramenům kriticky a ověřovat si údaje v odborné literatuře. Proto v práci upozorním pokaždé, bude-li pravděpodobné, že se informace z archivních pramenů nezakládají na skutečnostech. K odhalování těchto nesrovnalostí mi budou nápomocni také rodinní příslušníci a přátelé některých obžalovaných, se kterými jsem měla možnost se setkat. Věřím, že jejich výpovědi mi byly podány co nejpresněji a s touhou poodhalit historii svých blízkých věrohodně. Přesto však je potřeba i výpovědi pamětníků podrobit kritice, obzvlášť v rodinném prostředí je jistá tendence daný příběh podat v co nejlepším světle. K této kritice mi bude opět nápomocna odborná literatura.

2 Politické procesy

Politický proces je takový soudní proces, jehož výsledkem není rozhodnutí soudu o vině či nevině obžalovaného dle platných demokraticky tvořených zákonů, nýbrž odsouzení jednotlivce či skupiny ve vykonstruovaných, politicky motivovaných obviněních. Cílem takového procesu je upevnění moci dané ideologie, nahnání strachu veřejnosti, zneškodnění politických nepřátel či potvrzení jisté skupiny obyvatelstva jako nepřítele režimu.

Někteří badatelé upozorňují, že politický proces nemusí být nutně vizitkou pouze totalitních režimů. Věřím, že politicky motivované procesy probíhaly i v době první republiky, tedy v době demokratické. Takovým případem mohou být například procesy vedené s henleinovci z roku 1938.

Komunistický politický proces, kterým se ve své práci budu zabývat, je tedy jen jednou z mnoha kategorií politických procesů.

Typickým nepřítelem komunistické doby, stíhaným v politickém procesu, byl podle dobové rétoriky přísluhovač imperialistických a kapitalistických států, demokrat, sionista

či věřící člověk. Politické procesy probíhaly po celou dobu nadvlády komunistické strany. V různých dobách se však lišily četností i průběhem samotných procesů.

Komunistickým procesům z období padesátých let minulého století se ve své studii věnuje Jan Kalous.

K upevnění získané moci po únoru 1948 využila komunistická strana Československa své kádry v bezpečnosti, které pověřila nejen konstrukcí prvních politických procesů. Státní bezpečnost se stala nástrojem KSČ k perzekuci údajných nepřátel režimu a postupně zaváděla nové mechanismy vedoucí k bezpráví perzekuovaných obyvatel. V roce 1949 se ke Státní bezpečnosti připojili sověští poradci, kteří jen předali svým Československým kolegům zkušenosti při tvorbě politických procesů ze Sovětského svazu.

Kalous spatřuje důvody vzniku politických procesů i v mezinárodní situaci. Po válce neustále se vyostřující spory mezi Sovětským svazem a Západem urychlily zavádění sovětských konceptů. Svou roli jistě sehrál i vznik státu Izrael či nově vzniklý konflikt v Jugoslávii.

Uvnitř republiky se pak komunisté skrze procesy snažili zlomit jakýkoli odpor. Ve velkých, médií sledovaných a propagandou zveličených státních procesech byli souzeni hrdinové prvního i druhého odboje, intelektuálové, duchovní či odpůrci kolektivizace. Více než 240 lidí bylo nakonec komunisty popraveno. Nebyly tu však pouze velké tzv. monster procesy. Menší soudy s nepřáteli režimu zažila většina měst či vesnic. Čin, za který českoslovenští občané byli odsuzováni mimo hlavní město, se pak většinou týkal lokálních problémů, reagoval na specifickou situaci regionu.

Dalším aspektem nastupujících procesů byla neschopnost komunistické strany dodržet předúnorové sliby, které dala veřejnosti. Krátce po upevnění moci KSČ pochopila, že nebude schopna tyto sliby dodržet. Pro její další fungování bylo tedy nutné najít někoho, kdo je za nenaplnění slibů odpovědný. Komunistická strana se v tomto případě nebála

zasáhnout i ve vlastních řadách. Své pozice tak ztratili někteří dříve nezpochybnitelní představitelé státu.¹

Na konstruování politických procesů se podílely především tyto tři organizace. Jednak to byly vedoucí orgány komunistické strany, dále Státní bezpečnost, a především pak justice. Velmi aktivní v tomto směru bylo ministerstvo spravedlnosti pod taktovkou Alexeje Čepičky.²

Politické procesy a s nimi spojená masivní propaganda tak splnily svůj účel. Změna společenských postojů a hodnot a atmosféra strachu je základem každé nastupující totality. A politické procesy jsou základním mechanismem pro tuto změnu.

3 Studentská léta

Lumír Pánek se narodil 6. ledna 1925 v západočeské Sušici do měšťanské rodiny. Jeho matka Olga Pánková byla úřednicí a otec Jan Pánek byl nejdříve profesorem, poté ředitelem na hospodářské škole v Nýrsku. V Sušici vychodil Lumír Pánek základní školu, po jejím absolvování nastoupil do gymnázia v Plzni. Aby zdokonalil své technické znalosti a dovednosti, vystudoval též střední průmyslovou školu, opět v Plzni. Tam ho také zastihl poslední rok války, kdy byl Lumír Pánek totálně nasazen ve Škodových závodech. Ze závodů odešel na podzim roku 1945. V tom samém roce se zapsal na České vysoké učení technické v Praze, kam na podzim začal docházet. Studentem vysoké školy byl po šest semestrů.

3.1 Studium na ČVUT

V roce 1945 se Lumír Pánek zapsal ke studiu na Českém vysokém učení technickém v Praze, na elektrotechnické fakultě. Dle archivu Českého vysokého učení technického byl zdatným studentem právě v technických a odborných oborech. Téměř vždy v nich

¹KALOUS, Jan, 2012. Komunisté před soudem, K některým aspektům politických procesů v Československu na počátku 50. let. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 4(4), 3-8. ISSN 1802-8241.

²KAPLAN, Karel. *Největší politický proces*. M. Horáková a spol. 1. vydání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Archivem hl. m. Prahy, 1995. Edice Studie, číslo 7. ISBN 80-85270-48-X.

dosahoval výborných výsledků, hlavně v elektrotechnice. O stupeň či dva horší pak bývaly známky ze zbylých předmětů. Problémovým se zdál být dostatečně hodnocený zeměpis.³ Rodinní příslušníci Lumíra Pánka pak vzpomínají na jakousi konstruktivní soutěž, kterou měl Lumír Pánek se svými spolužáky vyhrát a jejíž hlavní cenou mělo být letadlo. V archivu ČVUT se však o podobné soutěži nic neví. Nicméně rodinní příslušníci Lumíra Pánka vzpomínají, jak se během života několikrát chlubil, že mu patří letadlo.

Spolužáky Lumíra Pánka na elektrotechnické fakultě se stali jeho dva výborní kamarádi a později též členové ilegální organizace, kterou si spolu vybudovali. Byli jimi Jaroslav Straka a Vladimír Rosenbaum. Oba dotyční byli v roce 1944, stejně jako Lumír Pánek, nasazeni ve Škodových závodech v Plzni. Lumír Pánek se znal s Vladimírem Rosenbauem již ze studií na střední průmyslové škole v Plzni. Ale s Jaroslavem Strakou se blíže seznámili až na vysoké škole. Ve Škodových závodech sice pracovali ve stejné době, ale zdá se, že k opravdovému sblížení Lumíra Pánka s Jaroslavem Strakou došlo až na fakultě.

Během studia udržoval Lumír Pánek svou první známost s Hanou Strnadovou. Hana Strnadová se narodila v roce 1930 v Českých Budějovicích, kde žila společně se svými rodiči a o tři roky mladší sestrou Marií Strnadovou. A vypadá to, že právě sestry Strnadovy, dost možná nechtěně, daly díky svým známostem vzniknout kamarádké partě, která byla později souzena za protistátní činnost.

Jak jsem již psala, Hana Strnadová byla přítelkyní Lumíra Pánka. Jak Hana Strnadová uvádí v jedné ze svých výpovědí, seznámili se s Lumírem Pánkem sedmnáctého července 1946 v Nýrsku, kam přijela na prázdniny do kláštera řádu Anglických panen. Tento klášter přestal fungovat počátkem padesátých let. Do konce svého fungování však pořádal letní tábory, kterých se Hana Strnadová účastnila. Na jednom takovém táboře se tedy setkala s Lumírem Pánkem a dle její výpovědi ji denně navštěvoval po celý měsíc. Po odjezdu z tábora spolu zůstali v kontaktu a pravidelně si dopisovali. Příští léto se opět setkali v Nýrsku a v srpnu 1947 proběhly zasnuby. Po prázdninách Hana Strnadová začala navštěvovat lékařskou fakultu Univerzity Karlovy a přestěhovala se do Prahy do Dívčího domu. Vztah tou dobou ale počaly narušovat politické události. Lumír Pánek i Hana Strnadová byli politicky angažováni v národně socialistické straně. Zdá se však, že

³ Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojího a elektrotechnického inženýrství, Lumír Pánek, 1945-1948.

snoubenci měli jiný pohled na politickou situaci. Lumír Pánek cítil potřebu zasahovat do dění, obzvlášť proti stále více se prosazující komunistické straně. Mezi snoubenci pravděpodobně došlo ke konfliktu, kdy Lumír Pánek Hanu Strnadovou dokonce označil za sobce a rozhodl se vztah s ní ukončit. Rozchod paradoxně pak přivedl Hanu Strnadovou k ilegální činnosti po roce 1948, kdy, jak sama uvádí, chtěla být Lumíru Pánkovi na blízku a pokusit se změnit jeho rozhodnutí o rozchodu. Skutečnost, že její později posuzovaná ilegální činnost měla pravděpodobně mnohem více emocionální než politické důvody, v budoucnu ovlivnila i vyšetřování Hany Strnadové. I přes důkazy, které potvrzovaly, že se skupinou spolupracovala, byla Hana propuštěna na svobodu.⁴

Takto o jejich vztahu alespoň mluví vyšetřovací spis. Dcera Lumíra Pánka Jana Racková ale dodává, že to je zřejmě pouze verze pro vyšetřovací orgány. Její otec naopak vyprávěl, že se s Hanou Strnadovou domluvili na této verzi příběhu, kdy doufali v Hany propuštění, což se také stalo. Lumír Pánek prý vzpomínal, že skutečným důvodem jejich rozchodu pak bylo jeho dlouholeté věznění. Hana Strnadová totiž nemohla na Lumíra Pánka takovou dobu čekat. Zdá se však, že jejich vzájemná náklonnost měla dlouhé trvání, jelikož po propuštění Lumíra Pánka z vězení se s ním Hana Strnadová, tentokrát už vdána, několikrát znovu sešla.⁵

Mladší sestra Hany Strnadové byla Marie Strnadová. Ta se zřejmě někdy v roce 1946 seznámila s Radomírem Kleinem. Přes svá děvčata se tak poznali Lumír Pánek s Radomírem Kleinem a zdá se, že se okamžitě spřátelili. V jedné z výpovědí Lumír Pánek uvádí, že jejich přátelství udržovaly stejné zájmy, jako byla jazzová hudba, šachy a i skutečnost, že chodili s děvčaty ze stejné rodiny.⁶

Radomír Klein Jánský sehrál v životě Lumíra Pánka významnou roli. Stal se hlavou odbojové skupiny, jíž byl Lumír Pánek členem a jeho osud se lišil od spolučlenů tím, že se mu podařilo závčas uprchnout za hranice. Neúčastnil se tedy vyšetřování a odsouzen byl

⁴ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

⁵ Rozhovor s Janou Rackovou, dcerou Lumíra Pánka. Dobřichovice 24.6.2018.

⁶ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

v nepřítomnosti. Přidělen mu byl trest nejvyšší, který mu poté dlouhá léta bránil podívat se zpět do vlasti. V práci mu proto budu věnovat delší část textu než ostatním spolupracovníkům Lumíra Pánka, neboť jeho osud je v mnoha věcech pozoruhodný a začíná se odvíjet právě v době kamarádství s Lumírem Pánkem a jejich společného založení odbojové skupiny Erkvije.

Radomír Klein se narodil do významné prvorepublikové důstojnické rodiny s mnohými konexemi v zahraničí. Jeho otcem byl Bohumil Klein, který se v posledním roce I. světové války zúčastnil bojů za rakousko-uherskou armádu. Nastoupil na Italskou frontu a týden před skončením války padl do zajetí ve Veroně. V zajateckém táboře byl až do ledna 1919, kdy se přihlásil k službě pro československou armádu. Byl v hodnosti podporučíka poslán k 28. Československému domobraneckému pluku v Itálii a společně s ním se na jaře 1919 vrátil zpět do vlasti. V Československu hned následující rok získal hodnost důstojníka. V roce 1937 byl vyslán jako atašé do Budapešti, kde působil až do roku 1939. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava byl okamžitě povolán zpět do Prahy. A ihned po příjezdu byl zatčen gestapem. Ten samý den byl sice propuštěn, ale denně musel hlásit svou polohu. V létě se zapojil do zpravodajské činnosti v rámci sítě důvěrníků ministerského rady Zdeňka Schmoranze, v níž působil jako Schmoranzův zástupce pro Moravu. Tato skupina si kladla za cíl vybudovat z tiskové dozorčí služby tajnou zpravodajskou organizaci. Členové skupiny měli za úkol obstarávat vojenské materiály, především zprávy o přemísťování jednotek, jejich vagónování, cvičení, pochodových výkonech, síle posádek atd. V průběhu července zahájili pečlivě zvolení důvěrníci svou tajnou ilegální špionážní činnost. Hned 25. srpna 1939 však byla jejich činnost znemožněna rozsáhlým policejním zásahem, při kterém byl zatčen právě Bohumil Klein. Zprávy, jež pocházely z jeho rukou, byly shledány jako zvláště důležité vojenské informace. Bohumil Klein po skoro dvouměsíčním výslechu, spáchal čtrnáctého října 1938 sebevraždu v Pankrácké věznici.⁷

Z pohřbu Bohumila Kleina jsou známy fotografie, kde je vidět jeho syn Radoslav Klein a manželka Božena.

⁷KOKOŠKA, Stanislav: Generál Eliáš a Schmoranzova skupina tiskových důvěrníků. *Historie a vojenství*, 1996, roč. 45, č. 6, s. 138–158 16 [spolu se Zuzanou Pivcovou].

Syn Bohumila Kleina, Radomír Klain, se narodil jedenáctého června 1928 v Plzni. Vystudoval gymnázium v Českých Budějovicích, kde si již v roce 1946 vysloužil důtku za nevhodné komentáře k výročí říjnové revoluce v Rusku.⁸

Po válce se stal studentem práv na Karlově Univerzitě. Přízvisko Jánský si zvolil až později, v exilu, ze vzpomínky na vesničku Svatý Jan nad Malší, kde prožil značnou část dětství.⁹ Už v roce 1945 byl politicky činným studentem, jelikož se stal jedním ze zakladatelů Svazu přátel USA, funkcionářem klubu lidoveckých akademiků a klubu lidoveckých akademiků Právnické sekce.

3.2 Studentská skupina

V roce 1947 se tak do Prahy dostala skupina jihočeských a západočeských studentů, kteří mezi sebou navázali přátelské vztahy díky podobnému politickému smýšlení a mnoha náhodným okolnostem. Jádrem skupiny se stali kamarádi Radomír Klein a Lumír Pánek, kteří se seznámili díky svým děvčatům a při příjezdu do Prahy spolu bydleli v podnájmu u paní Komárkové na Praze 12. Oba byli pražští studenti, jeden na právnické fakultě, druhý na elektrotechnice. Radomír Klein se aktivně angažoval v Lidové straně, Lumír Pánek zase u národních socialistů. V létě 1947 je paní Komárková požádala o vystěhování z pronajatého bytu, vracela se do něj totiž její dcera Olga. Proto od podzimu roku 1947 bydleli Lumír a Radomír společně na kolejích 5. května. Zdá se, že podzim 1947 byl obdobím, kdy se kolem kamarádů utvořila větší skupinka politicky podobně smýšlejících přátel. Velmi rychle se ke skupině přidali Lumírovi spolužáci Jaroslav Straka a Vladimír Rosenbaum. Tato čtveřice později vytvořila základ skupiny Erkvije. Ta, s mnoha nápomocnými osobami, provozovala činnost, jež se po únoru 1948 pokládala za protistátní. Z roku 1968 je dochován dopis Radomíra Kleina Jánského, který z Ameriky píše svému příteli Jaroslavu Strakovi. Radomír tam vzpomíná na utvoření skupiny Erkvije.

⁸SOkA České Budějovice, f. Jirsíkovo gymnázium České Budějovice, kniha 952, třídní katalog VII. třídy, školní rok 1945/1946.

⁹ Rozhovor se Sylvou Haunerovou, sestřenicí Radomíra Kleina Jánského. Plzeň 16.3.2018.

Dopis se stal bohužel do jisté míry předmětem sporu Jaroslava Straky a Radomíra Kleina Jánského. Radomír v dopise zlehčuje či popírá činnost svou i činnost skupiny. Uvádí některé detaily, které pro dlouhodobě vězněného Jaroslava Straku vyznívají až urážlivě. Takovým příkladem je i jeho pasáž o založení skupiny Erkvije. Podle všeho se zdá, že Radomír Klein Jánský chtěl využít jistého politického uvolnění roku 1968. Předpokládal, že dopis se nedostane jen do Strakových rukou, ale bude čten i Státní bezpečností. Příbuzní Jánského, stejně jako historik Jan Cholínský, který se v devadesátých letech s Radomírem několikrát setkal, se domnívají, že dopis byl psán s cílem změnit pohled na celý proces a umožnit Radomíru Kleinu Jánskému návrat do rodné vlasti. Proto tam zřejmě jsou mnohé údaje psány až urážlivým způsobem, rozhodně pro lidi, kteří důsledky své i Radomírovi politické činnosti odnesli dlouholetým vězněním.

V dopise je k založení skupiny uvedeno: *Je pravda, že jsem založil skupinu Erkvije, nikoli Erkvie, jak je ve spisu několikrát špatně uvedeno. Bylo to v Budapešti v roce 1938 a mně bylo asi 10 let. „Zorganizoval“ jsem v ní tehdy své hračky, zejména zvířátka (medvědy, pejsky, kočky, králíčky atd.) a sestavil jsem dokonce i vládu. Například medvěd byl ministerským předsedou, pes Žeryk zase ministrem sportu. Já sám jsem byl ovšem prezidentem. Někdy kolem roku 1947/48 jsem o tom vyprávěl svému tehdejšímu spolubydlicímu Lumíru Pánkovi. On se tomu smál a posléze řekl něco v tom smyslu, že by byla škoda, kdyby tak nádherně pitomé jméno zapadlo v historii zapomenutím, a že by se to mělo užít k nějaké recesi.*¹⁰

Takto popisuje založení Erkvije Radomír Klein Jánský v roce 1968 z amerického exilu. Ovšem pravděpodobněji než hrou se zvířátka, skupina vznikla skupina jako reakce na únorové události roku 1948. Jméno Erkvije podle všeho mělo být zkráceninou počátečních písmen jmen Radomíra Kleina, tedy Emil Radomír Klein Jánský.¹¹ Toto vysvětlení ne úplně přesně sedí, ovšem žádného jiného jsem se nedopátrala. Radomír Klein se stal hlavou celé skupiny a společně s Lumírem hledal známé, kteří by byli ochotni zapojit se do boje proti poměrům v Československu.

¹⁰ Radomír Klein Jánský. Dopis. Jaroslavu Strakovi. 31.7.1968.

¹¹ *Jihočeši* [rozhlasový pořad] Svoboda, V., (H. Svobodová, Tazatel) ,9.12. 2017.

4 Erkvije jako ilegální skupina

4.1 Cesta k převratu

V květnu roku 1945, kdy v Evropě končila druhá světová válka, byl již definován politický systém obnoveného Československa. Dne 5. dubna 1945 byl schválen tak zvaný Košický vládní program, na jehož vytvoření se podíleli převážně českoslovenští komunisté z moskevského exilu. Nicméně londýnský exil program přijal, a tak byla oznámena vláda široké Národní fronty Čechů a Slováků, kterou měli tvořit představitelé všech sociálních složek a politických směrů, které doma i za hranicemi vedly národně osvobozenecý boj za svržení německé a maďarské nadvlády. Ovšem pohled na to, kdo tento boj vedl, byl ovlivněn politiky, kteří program sestavovali a do politiky se tak po druhé světové válce nesměla zapojit například agrární či národně demokratická strana. Obzvláště agráři hráli v době před druhou světovou válkou v politice významnou úlohu. Bylo svoláno prozatímní Národní shromáždění, které potvrdilo prezidenta Beneše v jeho funkci, a ten následně mohl jmenovat vládu novou. Vznikaly národní výbory, které nahradily správní aparáty v obcích a okresech. Nejvíce postů v národních výborech obsadili komunisté, jelikož byli na novu situaci nejlépe připraveni. Právní systém se musel vyrovnat s bezprecedentní situací, kdy musel řešit kolaboraci a válečné zločiny, které však nebyly zakotveny v právním řádu. Vznikly proto mimořádné lidové soudy, které často bez zřejmých důkazů, odsuzovaly československé občany na základě udání.

Na květen roku 1946 byly vyhlášeny parlamentní volby. Kandidovat směly pouze čtyři české strany a čtyři strany slovenské. V Čechách zvítězila strana komunistická, na Slovensku pak strana Demokratická. Proto se čeští a slovenští komunisté domluvili na spojení obou komunistických stran, získali tak většinu hlasů a předseda české komunistické strany Klement Gottwalde se stal předsedou vlády. Vznikla vláda Národní fronty, kde byly zastoupeny všechny strany, vyjma dvou marginálních slovenských. Přestala tak existovat jakákoli opozice. V únoru 1948 vláda Národní fronty zažívala krizi. Dvanáct ministrů nekomunistických stran podalo demisi na protest proti dosazení osmi komunistů do policejních funkcí. K rozpuštění vlády, což byl cíl odstupujících ministrů, však byla potřeba nadpoloviční většina, tedy o jednoho ministra více. Bylo potom na

prezidentovi republiky, jestli demisi přijme. Ten tak učinil 25. února 1948. Toto datum je pak považováno za počátek komunistické totalitní vlády v Československu.

4.2 Doba před zatčením

Lumír Pánek ve vyšetřovacím spisu uvádí, že období mezi koncem druhé světové války a únorovým převratem považoval za demokratické, nicméně měl proti němu jisté výhrady. Dne 25. února 1948 šel se svými spolužáky povzbudit na hrad prezidenta Beneše, aby nepřijímal ministerskou demisi. Jako žert později vyprávěl, že když byl od příslušníků státní bezpečnosti tázán, proč v průvodu byl, odpověděl: *Myslel jsem, že jde lid, tak jsem šel za lidem.*¹²

Atmosféra ve studentském průvodu se dá hezky nastítnit díky poctivosti Radka Kleina Jánského, který si psal každý den deník. Zápis z 25. února 1948 je znám, zbytek deníků je pravděpodobně v rodinném dědictví Jánských. Radomír Klein Jánský píše: *„Na Malostranském náměstí jsem vyskočil z tramvaje a připojil se k předním řadám proudu studentů směřujících na Hrad. Došli jsme asi tak do druhé třetiny Nerudovy ulice, když se proti nám postavilo několik příslušníků SNB. Zaručili nám, že zůstaneme-li na místě, můžeme poslat pětičlennou delegaci k prezidentovi a v klidu tu počkat až do jejího návratu. Někteří z nás v tom viděli léčku a chtěli esenbáky prorazit, ale nakonec bylo rozhodnuto přijmout jejich návrh a ujištění. Čekali jsme hodně dlouho, když tu se objevila v horním záhybu ulice rota SNB a pochodovala proti nám. Asi 30 metrů od nás se zastavila a její velitel k nám přistoupil výzvou, abychom se do tří minut rozešli – jménem zákona. Vedoucí našeho průvodu mu řekl: že máme zaručeno v klidu počkat na návrat delegace od prezidenta; že i kdybychom se rozhodli rozejít se, do tří minut to není možné, protože za tu dobu se nemůže dostat až na konec průvodu pokyn, že se mají obrátit a jít zpět; a že není stanné právo, tudíž není ani žádný zákon, který by zakazoval průvody; jestli tomu pan SNB nevěří, aby se šel podívat k Václaváku, kam proudily tisíce komunistů. Velitel odešel ke své rotě a dal jí povel k pochodu proti nám. Začali jsme zpívat hymnu. Tak krásně zpívanou jsem ji ještě neslyšel. Znělo v ní celé neštěstí našeho národa, který se opět na čas dobojoval ke svobodě, aby ji znovu ztratil. [...] SNB pochodovali i při hymně. Až asi 5 metrů od nás se*

¹² Rozhovor s Janou Rackovou, dcerou Lumíra Pánka. Dobřichovice 24.6.2018.

zastavili, ale když jsme dozpívali a začali provolávat „Ať žije prezident Beneš!“ Vrhli se na nás a mlátili první řady pažbami a hlavněmi samopalů. Řekli jsme si „Nedáme se!“ a přes rány, s hlavami skloněnými jako berani, začali tlačit vzhůru. Postoupili jsme asi 1 ½ metru, ale pak jsem zaslechl výstřel – jeden hoch se skácel zraněn do nohy. Přední řady začaly ustupovat, ale ježto ty zadní o tom nevěděly, tlačily dále kupředu vzhůru, nastala strašlivá mačkanice. [...] Podařilo se mi dostat se do chodby pod kostelem a proběhnout na staré Zámecké schody. Po nich jsem utíkal dolů a na Malostranském náměstí jsem se opět zapojil do ustupujícího proudu studentů.“¹³

Jisté je, že Lumír i Radomír se shodli v nutnosti angažovat se proti panujícím poměrům. Rozhodli se obklopit skupinou přátel, o kterých měli pocit, že jsou stejného politického založení a měli by chuť aktivně se účastnit boje proti tehdejšímu událostem. Kolem Radomíra Kleina, Lumíra Pánka a jeho spolužáků Jaroslava Straky a Vladimíra Rosenbauma se tak ocitli další lidé. Byl to například Milan Štěch, student práv, kterého znal Radomír Klein Jánský od vidění z Českých Budějovic, a později se spřátelili právě na univerzitě. Božena Kropáčková, vdova po plukovníkovi Václavu Kropáčkovi, která do skupiny přišla díky známostem důstojnických rodin. Zнала tedy dobře Boženu Kleinovou, matku Radomíra, i Kleina osobně. Milada Kohoutková, válečná vdova po plukovníkovi Josefu Kohoutkovi, narozená roku 1900.

Milada Kohoutková a Božena Kropáčková jsou oproti ostatním členům skupiny o generaci starší ženy. Ohledně jejich spolupráce se skupinou Erkvije se tedy může jednat o konstrukt komunistické strany. Obě tyto ženy pocházely z významných důstojnických rodin, které v komunistickém Československu často upadávaly v nemilost.¹⁴ Božena Kropáčková si prožila veliké útrapy během druhé světové války. V komunistickém Československu pak figuruje na mnoha místech v procesu s Erkvijí. Přesto v jejím případě nakonec promluvil

¹³ CHOLÍNSKÝ, Jan. *Radko Klein Cholínský - český katolický intelektuál ve studené válce*. Nevydaný rukopis pana Jana Cholínského. Za poskytnutí rukopisu panu PhDr. Janu Cholínskému velice děkuji.

¹⁴ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces*. M. Horáková a spol. 1. vydání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Archivem hl. m. Prahy, 1995. Edice Studie, číslo 7. ISBN 80-85270-48-X.

soudní znalec a konstatoval, že u ní jde o lehce omezenou kritičnost a duševní depresi způsobenou klimakteriem. Božena Kropáčková tak byla nakonec viny zproštěna.¹⁵

Jádrem skupiny se stali Radomír s Lumírem, kteří si ovšem brzy uvědomili, že s podobnou činností nemají nejmenší zkušenost. Rozhodli se proto, že Radomír, díky svým od otce převzatých kontaktů, přejde hranice a setká se tam s generálem Prchalou, od kterého si sliboval nasbírání informací a zkušeností k odbojové činnosti.

Tak se opravdu stalo 6. května 1948, kdy Radomír Klein Jánský přešel hranice a dostal se do americké zóny Německa. Generál Prchala tou dobou ale pobýval v Anglii, kam se Klein chtěl posléze dostat.

4.3 Poúnorový exil

Emigrace je ve světové historii staletý jev a možno říci, že zvláště v posledním století se velice rozmáhá. Její motivy byly a stále jsou různé: politické, hospodářské, sociální, útoky před zákonem a další. Český a slovenský národ postihlo v posledních desetiletích několik vln hromadné emigrace, přitom nepřetržitě probíhalo individuální opouštění republiky. K hromadné emigraci docházelo vždy po událostech pro osud národů významných a pro život občanů i osudových. V případě Československa šlo konkrétně o léta 1938-1939, dále 1945, následoval únor 1948, roky 1968 až 1969 a 1977. Ti, kteří svou vlast opouštěli z politických důvodů, odpůrci příštího nebo již nastoleného režimu, vytvářeli politický exil. Proklamovali a organizovali odboj proti existujícímu státnímu zřízení a stávajícím poměrům.¹⁶

Bezprostředně po únoru 1948, kdy počali emigrovat převážně političtí uprchlíci, nebyla migrace pro vládu Klementa Gottwalda ještě problémem. Přispívala k tomu i skutečnost, že nebyl zřízen spolehlivý systém ochrany hranic a nebyl najat dostatek spolehlivých spolupracovníků. Vlažný postoj vlády k migraci však netrvala dlouho. Sovětský svaz brzy vyjádřil svou nespokojenost s dosavadní praxí, a tak byla přijata opatření, která odchod do

¹⁵ KOPECKÝ, Lukáš, 2013. Božena Kropáčková- neobyčejný osud obyčejné ženy. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 4(4), 86-96. ISSN 1802-8241.

¹⁶ KAPLAN, Karel. *Poúnorový exil 1948-49*. Praha: Dialog, 2007. ISBN 978-80-86761-69-5.

emigrace značně ztížila. Uprchlická vlna přesto pokračovala. Uprchlíci často překračovali hranice s pomocí pašeráků, málokdy se vydávali na cestu na vlastní pěst. Většina běženců se snažila dostat do americké zóny západního Německa. Zde ale jejich potíže nepřestávali. Byli shromažďováni v uprchlických táborech, kde se o ně starala mezinárodní uprchlická organizace. Jen málokdo měl v cizině příbuzné či známé, kteří byli schopni se uprchlíka ujmout, a tak běženci často čekali v táboře dlouhé měsíce, než byli přiřazeni do zemí, které o uprchlíky projevily zájem. Výjimku tvořili politicky zajímaví lidé, či důstojníci armády, kteří měli pro západní mocnosti zajímavé kontakty uvnitř Československa. Ti byli často lákáni ke spolupráci se zpravodajskými jednotkami a v případě souhlasu cvičeni, aby se vrátili zpět do vlasti jako tzv. agenti chodci.

4.4 Působení skupiny Erkvie

Zde by bylo dobré zmínit některé povahové rysy Radomíra Kleina Jánského, které mi popsali jeho příbuzní i známí, včetně historika Jana Cholínského. Tyto povahové rysy jsou pak k rozpoznání i v pozdější korespondenci. Radomír Klein Jánský byl založením dobrodruh. Byl to mladý student s jasnou představou, proti čemu chce bojovat, ovšem s poněkud naivními představami o způsobu boje, horkou hlavou, horlivostí a neopatrností. Jeho příbuzní na něj vzpomínají jako na velice zásadového charakterního člověka, vždy zapáleného pro věc, ale žijícího trochu s hlavou v oblacích. Mluví o něm jako o životním bohémovi a dobrodruhovi. Tuto skutečnost potvrzuje i pozdější fakt, že v sedmdesátých letech za ním do exilu směla odjet jeho maminka. Ta se synem a jeho šesti dětmi bydlela nějaký čas, ale po necelém roce se vrátila domů s odůvodněním, že nezvládá životní styl rodiny svého syna.

Jistá naivnost, horlivost a neopatrnost tedy provázela mladého studenta i na jeho cestě přes hranice. Brzy ovšem pochopil, že setkání s generálem Prchalou ve Velké Británii nebude tak snadné. Ihned po překročení hranic pro něj přijel americký jeep, který jej odvezl za Charlesem Katkem.

Charles Katek se narodil v roce 1910 do rodiny českých emigrantů v Americe. V roce 1942 získal doktorský diplom na Northwestern University v Evanstonu. Později se Charles

Katek dostal k armádě a jeho nadřízení si rychle všimli jednak doktorského diplomu a též jazykové vybavenosti. Díky své rodině uměl Katek česky a trochu německy. Katek absolvoval důstojnický kandidátský kurz a zamířil do Londýna, kde působil jako styčný důstojník s československou exilovou vládou. Těsně po konci války, desátého května 1945 se Charles Katek dostal do Prahy. V poválečné Praze pak působil jako informátor pro Spojené státy americké. Velice prestižní záležitostí se staly Katekovy večírky, kam zval československou politickou a kulturní reprezentaci. Právě na večírcích získával cenné informace o dění v poválečné Praze. Po komunistickém převratu v roce 1948 však musel Katek Prahu opustit. Dostal se tak do západního Německa, kde z českých poúnorových uprchlíků organizoval zpravodajské skupiny a posílal je zpět do vlasti jako tzv. agenty chodce.¹⁷

Charles Katek o Kleinovi věděl. Američané poctivě sledovali lidi, kteří přestoupili hranice. Také o Kleinovi věděl díky Spolku přátel USA, organizaci, která vznikla v osvobozeném Československu v rámci Lidové strany a jehož byl Radomír členem. Charles Katek chtěl získat Kleina do svých služeb a rozmlouval mu proto jeho snahu dostat se do Velké Británie za generálem Prchalou. Radomír ale nesouhlasil, a tak Katek použil trik, kdy mu znemožnil návrat z Německa a Klein byl převezen do internačního tábora v Ludwigsburgu. Když mu byla v táboře znovu nabídnuta možnost vytvářet zpravodajskou činnost pro Američany, nabídku Klein přijal. Dostal proto za úkol obcházet lidi v táboře a vytipovávat je pro zpravodajskou činnost. Po nějaké době byl zapsán ke krátkému výcviku. Stal se členem tzv. Turnerovy skupiny, jedné ze skupin Gehlenovy organizace, což byla německá zpravodajská služba pracující pro Spojené státy americké.

Výcvik organizoval CounterIntelligence Corps, tedy kontrašpionážní sbor, zkráceně C.I.C. Spojených Států amerických. V Encyklopedii špionáže, je tato kontrarozvědka charakterizována takto:

CIC (CounterintelligenceCorps, Kontrašpionážní sbor) americká vojenská kontrarozvědka. Přestože CIC plnila jen úkoly vojenské kontrarozvědky, stala se v 50.ltech vedle CIA

¹⁷LUKEŠ, I. Selhání tajných služeb: Československo 1945-1948. *Securitas imperii*. 2009, 12-41. ISSN 1804-1612.

jedním z hlavních komunistických strašáků. Podle tehdejší propagandy měli špioni CIC A CIA všemi prostředky rozvracet hospodářství a ohrožovat budování lidově demokratického zřízení v Československu. Mezi jejich nejoblíbenější „zbraně“ patřily například import proslulého „amerického brouka“ (mandelinky bramborové), sabotážní akce v průmyslu a zásobování, podkopávání nadšení a uvědomělosti obyvatel šířením nepřátelské šeptandy apod.¹⁸

Tato zpravodajská služba cvičila agenty v získávání potřebných informací na daném území. Během výcviku se Radomír Klein Jánský seznámil s Janem Schneidrem, svářečem z Mariánských Hor, který též uprchl za hranice. Byl již vyzrazen jako hlava odbojové skupiny Plamen a v Československu byla za jeho dopadení vypsána odměna. Radomír Klein Jánský se s Janem Schneidrem spřátelil a společně se domluvili, že po návratu do vlasti budou spolupracovat. Oba byli zařazeni do skupiny A, nejschopnějších agentů, vysílaných na nepřátelská území, kde měli sami organizovat skupinu politicky podobně smýšlejících lidí. Před návratem do vlasti byly oběma obarveny vlasy, byli ostříhání a Jan Schneider získal nový ilegální občanský průkaz na jméno Rudolf Janáček.¹⁹

Počátkem července 1948 se Radomír Klein Jánský s Janem Schneidrem vrátili do Československa. Během doby jejich nepřítomnosti se ostatní členové skupiny snažili lákat pro svou činnost nové členy. Lumír Pánek stejně jako jeho spolužáci Jaroslav Straka a Vladimír Rosenbaum však uvádí, že byli neúspěšní.²⁰ Bez jasnějších představ o budoucích úkolech skupiny se jim nedařilo sehnat nikoho nového.

Ihned po návratu Radomíra Kleina Jánského uspořádali první schůzku, kde si měli vyjasnit cíle skupiny. Tato schůzka proběhla 9.července 1948 v Plzni na zahradě u paní Labkové. Přítomni byli Radomír Klein Jánský, Jan Schneider, Lumír Pánek, Vladimír Rosenbaum a Jaroslav Straka. Radomír Klein Jánský s Janem Schneidrem nejdříve hovořili o svých zážitcích z Německa. Zdá se, že Lumír Pánek, Vladimír Rosenbaum a Jaroslav Straka chovali naději, že západní svět sleduje poměry v Československu a nenechá plně

¹⁸ CHURANĚ, Milan. *Encyklopedie špionáže*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-020-9.

¹⁹ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

²⁰ Tamtéž.

nastoupit totalitní vládu. Vyptávali se proto Kleina a Schneidra, jestli je možné, že Spojené státy americké zaútočí na Sovětský svaz a jeho vznikající satelity. Klein tuto možnost rozhodně popřel s tím, že si takovou situaci dokáže představit pouze v případě, že by válka byla vyvolána Sovětským svazem a Spojené státy americké by měly jistotu své převahy.

Poté Klein se Schneidrem sdělili svým kamarádům instrukce od CIC.

Pokyny z Německa zněly asi takto:

1. Získat zprávy o československé armádě a Sboru národní bezpečnosti
2. Vyzvídat veškeré informace o uranu, jeho zpracování a použití v Československé republice
3. Získat zprávy o válečné výrobě československého průmyslu, rozprostření závodů, zejména s ohledem na výrobu radonu, letectvo a dělostřelectvo
4. Zjišťovat politické rozvrstvení obyvatelstva, náladu pracujících v továrnách a působení vysílání BBC na obyvatelstvo
5. Zjišťovat personální poměry a změny na ministerstvu vnitra po únoru 1948.

Aby se Erkviji dané pokyny lépe plnily, rozhodli se členové skupiny rozdělit si republiku na jednotlivé úseky, kde dané informace měli shánět za úsek odpovědní lidé.

V Čechách to byla jižní, severní, západní a východní oblast. Každá oblast též měla své centrální místo. Centrem pro jižní oblast byly České Budějovice a odpovědnou osobou za tuto oblast byl Milan Štěch. V Českých Budějovicích mu pomáhaly sestry Strnadovy, které zde žily. Severní oblast s centrem v Liberci či Lomnici dostal na starost Jaroslav Straka, Lumírův spolužák. Vladimír Rosenbaum, měl na starost oblast západní s centrem v Plzni. Na Lumíra Pánka pak připadla oblast východní s centrem v Pardubicích. Vzhledem k tomu, že se Lumír Pánek vždy pohyboval spíše po jižních a západních Čechách, podobně jako většina jeho přátel v organizaci, měla východní oblast značná úskalí. Především v tom, že Lumír Pánek zde neměl žádné kontakty, od kterých by mohl započít výzvědnou práci. Rozesílal proto svým známým a přátelům ze skupiny dopisy s žádostí o radu, co se důvěryhodných lidí týče.²¹

²¹ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

Tato schůzka byla zásadní pro vyšetřovací orgány, které jí u výsledků věnovaly mnoho prostoru. Z otázek a odpovědí, které jsou ve spisu zaznamenány, je ovšem cítit jasné nasměrování k obvinění ze špionáže pro nepřátelskou mocnost. Je jisté, že se po Kleinově návratu z Německa tato schůzka opravdu uskutečnila. V některých detailech ale dost možná proběhla jinak, než je ve spisu uvedeno. Je například poměrně nepravděpodobné, že by Lumír Pánek dostal na starost právě východní oblast Čech, kde opravdu neměl příliš kontaktů. Pro fungování skupiny by to nebylo příliš strategické. Je tedy možné, že se jedná o konstrukt KSČ.

Během července musel Lumír Pánek nastoupit do ČKD, aby si zde splnil povinnou školní praxi. Při práci se náhodou dostal do oddělení, kde byly vyráběny kontroléry pro Jáchymov. Z toho Lumír Pánek usoudil, že těžba uranu v Jáchymově roste a rozhodl se, že stav uranu v Jáchymově zmapuje. Na konci července tedy odjel do Karlových Varů, ve kterých se navíc chtěl přesvědčit o přítomnosti Rudé armády a o jejích případných počtech tam.

4.4.1 Pochybný únos doktora Drtiny

Další události zaznamenané ve spisu se nezdají být příliš pravděpodobné. Po jejich vyličení vysvětlím proč.

Prvního srpna měl pak Lumír v Praze schůzku s Milenou Kohoutkovou, které měl předat své poznatky. Sdělil jí své informace o uranu a skutečnost, že v Karlových Varech Rudá armáda není. Poté se spolu bavili o novém plánu pro skupinu, kterým se měl stát únos doktora Prokopa Drtiny.

Tou dobou byl vězněn na Pankráci bývalý politik, jeden z bývalých ministrů, doktor Prokop Drtina. Ve své autobiografické knize Československo můj osud vzpomíná na poúnorovou dobu takto:

Vyšetřovací vazba pro domnělé trestné činy, jíž jsem se prý dopustil ve své politické činnosti, byla na mě uvalena v době, kdy doktor Beneš zůstával prezidentem republiky. To byla snad nejtrpčejší pilulka, neboť on věděl více než kdo jiný, že jsem jistě nic trestného nespáchal a že celá vyšetřovací vazba na mě uvalená nemá žádný účel vyšetřovací, nýbrž

perzekucní a mstící. Pro mne bylo štěstím, že jsem na loži na Bulovce a pak v nemocniční cele ve věznici na Pankráci, kam jsem byl převezen ještě za Benešova života, žil v iluzi, že se prezident Beneš před svým odstoupením pro mě exponoval a udělal, co mohl. Můj smutek poúnorový, když jsem zůstal proti své vůli naživu, byl tak hluboký, že co jsem prožíval bezprostředně po Mnichovu, bylo proti tomu slabé. Tato hluboká deprese začala mne doprovázet bez úlevy hned po zklamání, jež nám připravil doktor Beneš tím, když bez slíbeného jím dalšího rozhovoru s námi jmenoval bez sebemenší změny vládu dle diktátu Gottwaldova přes svoje spontánní prohlášení, že nikdy tento diktát nepřijme i za cenu, že by sám musel demisionovat. S námi nemluvil, nedemisionoval, a diktát Gottwaldův přijal. Myslím, že nepřeháním, když řeknu, že to bylo největší zklamání mého života. Po stravujícím vnitřním boji, nesmělých a nepřesvědčených pokusech rozhodnout se pro jinou cestu, jsem se rozhodl protestovat proti Benešově kapitulaci obětí vlastního života. Když mne jiný prostředek, jak vyslovit své stanovisko národu nezůstal.²²

Prokop Drtina se opravdu pokusil spáchat sebevraždu. Náboj v jeho revolveru se však vzpříčil, a proto zvolil skok z okna, který přežil. Policie odvezla doktora Drtinu na Bulovku, kde jej okamžitě počali vyslýchat. První výpověď byla sepsána ještě na operačním sále. Po celou dobu svého pobytu na Bulovce byl Drtina nepřetržitě vyslýchán různými lidmi. Byla na něj uvalena soudní vazba pro politické činy. V srpnu byl doktor Drtina převezen na Pankrác.

Milena Kohoutková byla přesvědčena, že je Prokop Drtina vězněn na Pankráci. Lumír Pánek i ona se smluvili, že by bylo záhodno Prokopa Drtinu z věznice unést a dopomoci mu dostat se do zahraničí, kde tou dobou už byli na příklad politici Ripka a Zenkl. Taková akce však žádala souhlas zahraničních orgánů, který Milena Kohoutková přislíbila získat. Na druhý den, 2. srpna 1948 byla naplánována schůzka k této akci. Odbojová skupinka se sešla před kolejí 5. května na Žižkově, kde členové probírali detaily akce. Milena Kohoutková měla opatřit plán vězeňské budovy, Lumír Pánek sehnat dostatečný počet lidí, kteří by byli ochotni únos provést a přerušit telefonické spojení z Prahy do ostatních měst. Též bylo na Lumíru Pánkovi sehnat dostatečný počet aut, která by tvořila Prokopu Drtinovi zed'. Další schůzka s již konkrétnějším plánem měla proběhnout 16. září.

²²DRTINA, Prokop. *Československo můj osud*. Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-102-5.

Lumír Pánek bezprostředně po setkání s Milenou Kohoutkovou napsal dalším členům organizace, kteří se schůzky neúčastnili. Byli jimi Jaroslav Straka, Božena Kropáčková, Milan Štěch a Vladimír Boublík.

Vladimír Boublík byl další z členů organizace, spolužák Radomíra Kleina Jánského a pomocník při jeho druhém pokusu o zdolání hranic. Narodil se 16.listopadu 1928 v obci Mokrosuky u Sušice. Vychodil zde obecní školu a po jejím zakončení začal navštěvovat gymnázium v Budějovicích, kde se spřátelil s Radomírem Kleinem. Po absolvování Gymnázia se Vladimír Boublík rozhodl pro církevní dráhu a zapsal se do kněžského semináře. V prvním ročníku tam zažíval spolu s dalšími studenty únorový převrat a postupné omezování náboženství. Ačkoli byl Boublík v prvním ročníku, platil za nadaného studenta. Proto jej biskup Hlouch chtěl poslat na studie na Lateránskou univerzitu. To se však již psal rok 1948 a než se Boublík stačil sbalit, byl zatčen Státní bezpečností a díky své pomoci Radku Kleinovi začleněn do procesu se skupinou Erkvije. Soud Vladimíra Boubíka poslal na dva roky do vězení. Na svobodu se tak dostal v roce 1950. Po večerech si dodělával některé bohoslovecké předměty, které odpovídaly jeho pokračování v jeho přerušném studiu. Nebylo to již ovšem studium klasické. Předměty absolvoval tajně, pod vedením profesora paterý Hejdy. Toto je zřejmé z korespondence, kterou vedl s představenými české kněžské koleje v Římě, v Nepomucenu. Později byl však povolán na vojnu, tudíž studia musel zanechat. Z vojny se mu však v únoru 1952 podařilo utéct a přes hranice se pěšky dostal do americké zóny Německa, až k Berlínu. Tam si vyřídil potřebné dokumenty, a ještě v roce vycestoval do Říma, kde dokončil kněžské studium.²³

Každého z adresátů žádal Lumír Pánek o pomoc hlavně se sháněním důvěryhodných lidí.

Obzvláště se měl zaměřit na kontakty Boženy Kropáčkové, u které spoléhal na plány Pankrácké věznice. Zároveň Božena Kropáčková měla znát několik dozorců, kteří v Pankrácké věznici působily již v době nacistické okupace, kdy byl ve věznici zadržován její manžel. Lukáš Kopecký, který se osudu Boženy Kropáčkové věnuje, nicméně

²³ŽŮREK, Jiří. *Prolegomena k četbě Vladimíra Boublíka*. Praha: Krystal OP, 2008.(2008). ISBN 978-80-87183-01-4.

zdůrazňuje, že celý plán k osvobození doktora Drtiny je pravděpodobně konstruktem vyšetřovacích orgánů. Provést něco takového se jeví jako naprosto nereálné.²⁴

Zřejmě se opravdu jedná o fabulaci, skupině Erkvije by se doktora Drtinu z vězení osvobodit určitě nepovedlo, jelikož byla odhalena více jak měsíc před tím, než měla proběhnout další údajná schůzka k únosu doktora Drtiny z vězení. Dalším podezřelým faktem je skutečnost, že bývalý ministr Prokop Drtina a generál Prchala, se kterým se chtěl Klein v zahraničí sejít, jsou dva protipóly poválečného politického smýšlení o Československu. Rozhodně se tito dva neměli příliš v lásce a je nepravděpodobné, že by se plány generála Prchaly týkaly osvobození doktora Drtiny z vězení.

Mezitím měl do Prahy přijet také Jan Schneider, který měl s celou věcí pomoci. Ve smluvený termín však nedorazil a pouze poslal dopis, kde své přátele metaforicky varoval, že půda v Praze je horká, jelikož jeden z členů jeho druhé odbojové skupiny Plamen zradil. Schneider se do Prahy dostal až začátkem srpna, kdy mu Lumír Pánek předal dokumenty pro Jánského za hranice. Mezi dokumenty bylo schéma na rušení zaměření vysílacích stanic, které Pánek odpozoroval na výstavě Mevro, dále mapy, na kterých byly zakresleny vojenské objekty v Nýrsku. Tyto mapy získal Lumír Pánek od svého bývalého spolužáka z gymnázia, o němž věděl, že je svobodníkem u vojenského útvaru 5328. Také předal získané zprávy ohledně těžby uranu, o výrobě ČKD- např. o vyráběném lehkém tanku tam či o skladu se zbraněmi v areálu ČKD. Spoustu zpráv měl Lumír Pánek od paní Mileny, která podle jeho domněnek byla členkou více odbojových organizací.²⁵

4.5 Exulant Radomír Klein Jánský

Radomír Klein Jánský se měl po 14 dnech působení v Československu vrátit zpět do Německa. Na smluvené místo však nepřišla jeho spojka, zrovna tak za týden. Rozhodl se tedy nakonec přejít hranice za pomoci svého přítele Vladimíra Boublíka. 25.července 1948

²⁴KOPECKÝ, Lukáš, 2013. Božena Kropáčková- neobyčejný osud obyčejné ženy. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústavpro studium totalitních režimů, 4(4), 86-96. ISSN 1802-8241.

²⁵ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

se tak Radomír Klein Jánský ocitl opět za hranicemi Československa, aniž by tehdy věděl, že se do rodné země po desetiletí nepodívá.

V létě 1948 byla totiž odhalena činnost Erkvije a její členové byli pozatýkáni a odsouzeni. Radomír Klein Jánský si v nepřítomnosti vysloužil trest nejvyšší, a tak bylo nemožné se jako agent do Československa vrátit zpět. Působil proto nadále pro Gehlenovu organizaci v táboře v Ludwigsburgu, kde navazoval kontakty a získával informace od ostatních uprchlíků. O situaci v táboře tak mohl podat velmi jasnou výpověď:

V prvních poúnorových týdnech a měsících byla materiální situace v uprchlických táborech strašná, ale morální vpravdě úžasná. [...] Spalo se na plátěných rozkládacích lůžcích s jednou, v chladných nocích naprosto nedostačující, dekou. K snídani byl obvykle krajíček chleba s nějakou meltou, k obědu jakási fialovo-šedivá tekutina s jednou nebo dvěma plovoucími hrozkami, k večeři dva krajíčky chleba s čtverečkem margarinu. [...] Vznikala beztrždní komunistická společnost, ovšem prvokřesťansky, nikoliv marxisticky komunistická, ve stylu klášterů odříkavých, ale vzájemně se milujících, a i v tomto slzavém údolí blažených mnichů. Všichni si byli bratry a sestrami, šťastni, že jsou na svobodě, a i ve své bídě si pomáhali, jak mohli. [...] A všichni se těšili na brzký návrat domů, protože „Západ to přece tak nenechá“

„Zkrátka bylo po původní idyle, kterou nahradily politické spory, štvánice a denunce.“

„To vedlo k tomu, že se do řad politických exulantů začali mísit i dobrodružně založení mládenci, kterým situace v ČSR nijak zvlášť nevadila, ale chtěli využít příležitosti a podívat se zadarmo do světa. K nim se připojilo i pár drobných kriminálních, zlodějíčků atp. Příslušníci těchto dvou skupin tvořili pouze nepatrné procento uprchlíků, avšak patrní byli a dokázali deprimovat idealisticky založené citlivé duše.“²⁶

Radomír Klein Jánský se stal jedním z nejaktivnějších exulantů v Německu. Byl členem národní skupiny v Německu, což byla nejaktivnější odnož Londýnského Českého národního výboru Lva Prchaly. Co se politických šarvátek týče, patřil Radomír Klein Jánský do skupiny odmítající Košický vládní program a následnou vládu Národní fronty.

²⁶CHOLÍNSKÝ, J. (nedatováno). Radko Klein Cholínský - český katolický intelektuál ve studené válce. nevydaný rukopis pana Jana Cholínského.

Po dva roky působil v Německu v uprchlickém táboře, kde se angažoval i spisovatelsky. Jeho články byly otištěny v časopisech Našim v Ludwigsburgu či ve věstníku Habilitace. Po dvou letech se Radomír Klein Jánský dostal do Spojených států amerických. Svou plavbu na lodi do Nového světa zaznamenává v autobiografickém díle Člověk číslo 147:

„Milí přátelé, až budete číst tyto řádky, nebude mne již více na tomto světě. Odcházím dosvěta jiného, prý lepšího, kam mě už dlouho vábně volají drahé hlasy těch, kteří mě tam předešli, ač se moji souputníci v tomto slzavém údolí snaží všemi způsoby zadržeti mě. Odcházím do světa tajemného, neznámého, o němž kromě lidských pověstí nevím nic, než co jsem se kdysi učil jako malý chlapec ve škole a co mi říká moje fantasie, naděje a víra. Do světa, kde není sporů mezi národnostmi a vyznáními, kde jsou si před nejvyšší spravedlností všichni lidé rovni, podle svých charakterů a činů. Opouštím klidně tento svět, propluji odhodlaně mlhavou oponou nejistoty a vkročím již brzy již brzy dobrovolně do onoho světa jiného, Nového světa, zvaného dle jednoho ze svých částečných objevitelů Amerika.²⁷

Plavba to musela být náročná, soudě podle Kleinových zápisků:

„Lépe tedy bude, řeknu-li že nebyla nijak obrovská, nicméně však pojala kromě asi stočlenné posádky ještě 1400 emigrantů, včetně jejich zavazadel a zásoby pro ně na desetidenní plavbu z Bremerhavenu do New Yorku. Ovšem pojala je dosti nepříjemně; najmě ta zavazadla, z nichž mnoho vzalo za své, a ty emigranty, z nichž mnohovzalo za cizí. Já například jsem byl v důsledku svého čísla 147 ubytován až v nejnižším z pěti poschodí, z nichž tři byla pod palubou, v kajutě F – 5, kde na visutých postelích spalo celkem asi 250 mužů všech stavů a věků. Ani rodiny neměly své společné kabiny. Muži s hochy spali společně v těch největších, ženy s dívkami a nejmenšími dětmi v jiných, o něco menších.“
„Emigranti, kteří od snídaně nedostali nic k jídlu, se začali hrnout k východům ze svých místností a tlačit se po úzkých plechových schodištích vzhůru na palubu. Ač máje samozřejmě také hlad, zachoval jsem klid. Nerad se totiž tlačím dopředu. Ani ne tak

²⁷CHOLÍNSKÝ, J. (nedatováno). Radko Klein Cholínský - český katolický intelektuál ve studené válce. nevydaný rukopis pana Jana Cholínského.

z vrozené skromnosti, jako spíše z pohodlnosti. Tak se stalo, že jsem vyšel na palubu až docela poslední, když už tam stálo namačkáno všech ostatních 1399 spolucestujících. Každý totiž pospíchal, nevěda kam, t.j. nevěda, kde je večeradlo, a když již výše nemohl, zůstal bezradně stát. Náhle se však vynořil za mými zády lodní policista a volal, že večeradlo je ve druhém podpalubí a aby prvních padesát lidí šlo zpět. Poněvadž jsem byl na konci, vstoupil jsem při obratu směru do jídelny v čele zástupů; a tak se mě vyplnila slova Písma: „tak poslední stanou se prvními...“ /Matouš 20.16/²⁸

V Americe se pak Radomír Klein Jánský vypracoval ze zahradníka a skladníka v obchodním domě na vysokoškolského pedagoga. Získal doktorský titul v odboru politických věd a jazykovědy. Přednášel politické vědy a sociologii náboženství a stal se vedoucím katedry mezinárodních vztahů na Maryville College v Saint Luis. V roce 1961 se Radko Klein oženil s Holandskou uprchlicí Annou Liou a měl s ní dohromady šest dětí. Politickou situaci v Evropě i díky své profesi nepřestal nikdy sledovat a pravidelně přispíval mnoha články k politickému dění. Často publikoval i pod pseudonymy, které vždy vybíral podle daného tématu článku. Články, pod nimiž je podepsán Emil Ludvík, Jan Akord, Jan Klánský, R.K.J. či J.K. Rada jsou jeho dílem. Psal do časopisu Zpravodaj, Zprávy ČNS, Bohemia, Českých listů, Katolika, České školy, Naardenského výboru, Věštníku ČSNRA a podobných.

Svou publikační činnost zahájil v 50. letech články zabývající se americkou politikou. Příspěvky Radomíra Kleina Jánského, které často sarkasticky kritizovaly americkou politiku vůči Sovětskému svazu, vycházely v měsíčníku Bohemia.

V tom samém měsíčníku se v roce 1956 vyjádřil k Maďarskému protikomunistickému povstání a vyjádřil skleslost nad skutečností, že Maďarsku nebyla poskytnuta pomoc ze západu.

„Až přišel podzim, padesátýšestý ve dvacátém věku od zrození Krista, kdy oheň vzplál nad maďarskými městy – a všechny hvězdy změnily svá místa, / když malý národ otročině v míru před svobodou už přednost nechtěl dáti a s přesilou se gigantických štírů sám holou

²⁸CHOLÍNSKÝ, J. (nedatováno). Radko Klein Cholínský - český katolický intelektuál ve studené válce. *nevydaný rukopis pana Jana Cholínského.*

*rukou o čest počal rváti. / Povstali hrdinové v širé zemi i v městech zrytých ohnivými rádly;
zrazení vírou, opuštění všemi, přes necouvli a – třeba marně – padli. / Vzedmul se Dunaj
pod přívalem krve tak vysoko, že řeckou hvězdu zbrodil, a ze svých vln pak, jasnější než
prve, nám nové slunce věčné slávy zrodil. / [...] / Ted' hochu jdi a pomodli se chvíli
(připozdívá se, obzor už je ztmělý,) ne za ty, co svůj život položili, leč za ty, kteří pouze
přihlíželi!“²⁹*

Nejčastěji Radomír Klein Jánský publikoval v časopise Zpravodaj. Pod svým nejběžnějším pseudonymem, Emilem Ludvíkem, se Jánský po mnoho let vyjadřoval k světové politice a náboženským otázkám. Jako Jan Akord poté publikoval články s hudební tematikou. Jen málokteré vydání chicagského Zpravodaje se obešlo bez příspěvku Radomíra Kleina Jánského. V září roku 1968 mohli českoslovenští krajané číst pohled svých přátel v emigraci na okupaci vojsk varšavské smlouvy. Článek, který k tomuto tématu vydal Radomír Klein Jánský nesl nadpis Po komedii tragédie. Čtenáři Zpravodaje tedy mohli čerpat informace i humor z příspěvků Emila Ludvíka až do roku 1975, kdy Zpravodaj zanikl.

Svou lásku k mateřskému jazyku nezapřel Radomír Klein Jánský v dopisech posílaných do Československa. Rodině pravidelně zasílal pohledy ze zajímavých míst světa a s češtinou si často hrál:

*Když jsem přijel do Fezu,
Mluvil jsem tam o jazzu.
Prosili mě Marokánci,
Abych jim též zahrál k tanci.
Protože však činely
U bubnů jim chyběly,
Promarnili velkou šanci*

²⁹LUDVÍK, E. [Radomír Klein Jánský]. Po komedii tragedie. *Zpravodaj*. Chicago: Alliance of Czechoslovak Exiles in Chicago, 1968.

A nic z toho neměli.³⁰

Občas satiricky komentoval dění ve státě, který zrovna navštívil:

*Z rozkazu vládnoucí partaje,
zrušili v Panamě tramvaje.
Na autobusy se spolehli,
Teď na ně zlé časy dolehly.
Benzín je jako sůl nad zlato,
Na kapse už každý pozná to.
Místo dát Arabům po tlamě,
Chodí se pěšky dnes v Panamě.³¹*

V roce 1989 s nadějí sledoval vývoj v Československu a hned v roce 1990 se po jednačtyřiceti letech vrátil do rodné vlasti. Sešel se zde s Lumírem Pánkem v jeho domě v Dobřichovicích. Historik Jan Cholínský vzpomíná, jak těžce nesl osud svých spolučlenů z odbojové skupiny. Působil na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, navázal kontakty s politiky KDU-ČSL a pomáhal v prvních volbách. Po roce 2000 se trvale usídlil v rodinném domě v obci Svatý Jan nad Malší, kde v roce 2008 zemřel.

5 Zatčení a soud

V druhém srpnovém týdnu byli členové skupiny Erkvije včetně několika příbuzných postupně zatčeni. Vladimír Svoboda, jediný dosud ve Velké Británii žijící svědek, vzpomíná, že prozrazení a zatčení byla zřejmě chyba Radomíra Kleina Jánského, který se po svém návratu z Německa neopatrně pohyboval v okolí svého děvčete Marie Strnadové. Vladimír Svoboda byl bratrancem Hany a Marie Strnadových. A protože napsal pár protistátních článků do školního časopisu, byl díky své příbuznosti se Strnadovými souzen

³⁰ Radomír Klein Jánský. Pohled z Maroka. Božena Jánská. 26.6.1972. Za poskytnutí pohledu děkuji paní Sylvě Haunerové.

³¹ Radomír Klein Jánský. Pohled z Panamy. Věře Rosukrausové. Datum neuvedeno. Za poskytnutí pohledu děkuji paní Sylvě Haunerové.

společně se skupinou Erkvije jako její člen. Paradoxem je, že psací stroj, který jej jako jediný mohl usvědčit ze psaní protistátních článků zřejmě ukradl jeden ze zatýkajících příslušníků bezpečnosti, jelikož jako důkazní materiál stroj zmizel. Články v časopisu, který nikdy nevyšel s odstupem doby hodnotí jako *naivní povídačky o tej správnej demokracii*. Vladimír Svoboda jinak neměl se skupinou Erqije žádné propojení, kromě příbuzenského vztahu k sestrám Strnadovým.³²

Lumír Pánek byl zatčen 11. srpna 1948 v osm hodin večer v Praze. Zatčení provedli příslušníci státní bezpečnost Tuma a Sankot. O zatčení byl ihned sepsán protokol, kde se zaznamenaly veškeré podrobnosti. Víme tak, že v době zatčení měl u sebe Lumír Pánek 64.50 Kč, bílý zapalovač, legitimaci na tramvaj, 4 klíče, jedno černé pero plnicí, náprsní tašku, peněženku a různé potravinové lístky. Podle lékařského vyšetření byl zcela zdrav. Podrobně byl též zpracován popis osoby, a tak víme, že Lumír Pánek byl 180 cm vysoký, s polodlouhým obličejem, zelenými očmi, tupým nosem a normálními ústy. Vlasy měl tmavokaštanové, vousy vyholené a zuby spravované. Zvláštním znamením pak měl být modrý flek nad kotníkem levé nohy. V době zatčení měl Lumír na sobě šedé sako. Jazykově vybavený byl češtinou a němčinou, k žádnému náboženství se Lumír Pánek nehlásil.³³

Lumíru Pánkovi bylo přiděleno číslo vězně 5840 a ve 2 hodiny a 40 minut ráno byl převezen do trestní vazby na Pankráci.

Ve vazbě byli všichni členové Erkvije vyslýcháni a následně tam čekali i na soud do února roku 1949.

V únoru 1949 byli vrchním soudem v Praze odsouzeni. Soud se skupinou Erkvie postihl celkem 29 lidí. Paradoxem je, že příliš protistátní činnosti provést nestihli. Vysoké tresty, které byly obviněným vyměřeny, padly na základě pár dopisů a skutečnosti, že Klein opravdu byl tzv. agentem chodcem.

Soudní přelíčení u Státního soudu v Praze začalo 7. února 1949 a trvalo šest dní. Kromě nejbližších přátel a jádra skupiny kolem Radomíra Kleina Jánského a Lumíra Pánka, byli

³² *Jihočeši* [rozhlasový pořad] Svoboda, V., (H. Svobodová, Tazatel) ,9.12. 2017.

³³ Archiv bezpečnostních složek, Svazková agenda, 302-560-2, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

souzení lidé, kteří se skupinou neměli nejmenší dočinění či příbuzní některých z obětí. U soudu tak stanula i Lumírova matka Olga Pánková či matka Radomíra Kleina Jánského Božena Kleinová.

Hlavní přelíčení začalo konstatováním, že z 29 obžalovaných se dva obžalovaní nedostavili, jelikož uprchli za hranice. Jedním z uprchlíků byl Radomír Klein Jánský a druhým Rudolf Zadražil. Kromě obžalovaných bylo přítomno i 22 obhájců. Zajímavou postavou mezi obhájci byl Karel Čížek, který zde hájil Boženu Kropáčkovou. Později v historii sehrál nechvalně známou roli jako soudce v procesu s Josefem Toufarem. Co se církevního soudnictví všeobecně týče, byl velice aktivním.

Obhájcem Lumíra Pánka byl určen doktor Vladimír Bartoš. Účast veřejnosti byla z přelíčení vyloučena, jelikož zde ze strany soudců panovala obava, že by mohlo dojít k vyzrazení státních tajemství.

Z 29ti souzených se pouze deset, včetně Lumíra Pánka cítilo částečně vinno, zbytek na otázku své vinny odpovídal, že se cítí nevinný. Následovalo čtení obžalob, které byly utvořeny na základě výslechů. U Lumíra Pánka obžaloba odpovídala mnou popsanému životu před zatčením. A po jejím dotčení nečinil Lumír námitek proti.

Že nebylo námitek proti, vyplývá ze spisu z hlavního přelíčení. Rudé právo z února 1949 pak ovšem podává informaci, že Lumíru Pánkovi se rozšířila obžaloba o delikt křivého obvinění orgánu státní bezpečnosti. O co se jednalo, lépe vysvětluje Německý deník Der Spiegel, který proces též sledoval:

Pražský lidový soud pojednával proti 29 osobám ve věku od 20 do 25 let. Byli obviněni, že v Plzni vybudovali tajnou organizaci pod názvem Erkvie k pádu komunistického režimu a prováděli špionáž pro USA.

Během procesu náhle vypověděl dvaceti čtyř letý Lumír Pánek, že byl během výslechů policisty udeřován do hlavy tak, až by celý zkrvavený. Když na to vypověděla i Pánkova matka, že byla nucena k doznání pod výhružkou toho, že bude její 80ti letá matka zatčena, přihlásilo se ke slovu dalších deset obžalovaných. Všichni obvinili policii, že skrze fyzická

a psychická muka vydírala. Soud proto všem dvanácti obžalovaným zahájil zvláštní proces pro hrubé uražení policie. ³⁴

Dne 10.2.1949 si všichni obvinění vyslechli rozsudek jménem republiky:

Obvinění jsou vinni, že v době od únorových událostí roku 1948 do srpna 1948 v Praze, nebo na jiných místech, ať již na území republiky či mimo něj, spolčili se navzájem k úkladům o republiku, aby totiž násilím byla změněna ústava republiky, zejména pokud jde o samostatnost, jednotnost a lidově demokratickou formu státu. Při čemž Radomír Klein Jánský, Jan Schneider, Lumír Pánek, Vladimír Rosenbaum a Jaroslav Straka vešli ve styk s cizí mocí, cizími činiteli zejména vojenskými. Radomír Klein Jánský a Jan Schneider ve styk přímý a Lumír Pánek, Vladimír Rosenbaum, Jaroslav Straka ve styk nepřímý, čímž spáchali trestný čin a to za okolností zvláště přitěžujících. Vyzradili skutečnosti, opatření a předměty, jež mají být utajeny pro ochranu republiky, aby nebyly vyraženy cizí moci. Páchali čin po delší dobu v plném rozsahu a odsuzují se:

Za zločin přípravy úkladů o republiku podle § 6 č. 2 al. 1 a 2 zákona na ochranu republiky a zločin vojenské rady podle § 6 č. 2 zákona na ochranu republiky.

Radomír Klein Jánský podle § 6 č. 2 druhé sazby zákona na ochranu republiky se zřetelem na ustanovení § 34 tr. zák. k trestu smrti.

Jan Schneider podle § 6 č. 2 druhé sazby zákona na ochranu republiky se zřetelem na ustanovení § 34 a § 52 tr. zák. k trestu těžkého žaláře po dobu trvání dvaceti let, čtvrtletně jedním tvrdým ložem zostřeného.

Lumír Pánek podle § 6 č. 2 druhé sazby zákona na ochranu republiky se zřetelem na ustanovení § 34 tr. zák. a s použitím ustanovení § 113 zákona č. 319/1948 Sb. K trestu těžkého žaláře na doživotí, čtvrtletně jedním tvrdým lůžkem zostřeného. ³⁵

Další vysoké tresty získali Vladimír Rosenbaum a Jaroslav Straka, oba po dvaceti pěti letech žaláře. Zbytek obviněných byl odsouzen k menším trestům do tří let. Na dva a půl roku byla odsouzena též matka Lumíra Pánka, Olga Pánková.

³⁴Geständnis. Der Spiegel. 1949, (9)52, strana 2. ISSN 0038-7452. Za překlad z němčiny velice děkuji Terezii Němcové.

³⁵ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

Sestra Lumíra Pánka Olga Pánková poslala Státnímu soudu v Praze žádost o přihlédnutí k jistým polehčujícím okolnostem:

Prosím, aby při posuzování případu mého bratra Lumíra Pánka, bylo laskavě přihlédnuto ke skutečnosti, že se dosud nikdy ničím proti státu neprovinil, za doby okupace se choval vždy jako správný Čech a v revolučním květnových dnech se osvědčil jako skautská spojka a přispěl tak svou malou hřívnou ke konečnému vítězství nad okupanty. V poválečné době pak jako posluchač vysokého učení technického v Praze svým výborným prospěchem, bystrostí a vrozeným nadáním ve svém oboru nadějí, že se vyškolí v dobrého technika-odborníka, který se svými schopnostmi plně zapojí do budování naší republiky a stane se tak důležitým a platným členem národa. Náhlé úmrtí otce postavilo však do této jeho vytčené dráhy velikou překážku, protože tím ztratil nejen otce živitele, ale i dobrého přítele a rádce, jehož usměrňujícího vlivu nadále velmi postrádal.

Provinil-li se tedy něčím, nebylo to rozhodně ze zlého úmyslu, ale jistě z touhy po dobrodružství podněcované studentskou nerozvážností, neboť mládí, zvláště osiřelé, se nechává velmi snadno strhnout k nepředloženostem.

Jako jeho jediná sestra mohu o něm prohlásit, že lepšího bratra bych nikdy nikde nenašla, jeho bratrské chování bylo dáváno jiným sourozencům často za vzor. I když jsme za poslední tři roky žili od sebe 150 km vzdáleni a stýkali se jen velmi zřídka, znám jeho povahu dokonale, neboť jsme spolu od mládí vyrůstali a jsem proto přesvědčena, že by se nikdy žádného provinění ze zlého úmyslu nedopustil.

Prosím znovu, aby byl laskavě vzat zřetel na výše uvedené body ze života mého bratra a předem mnohokrát děkuji. ³⁶

5.1 Soud s Erkvijí ve veřejném prostoru

Ačkoli v době odsouzení odbojové skupiny Erkvije nebyly již politické procesy ničím zvláštním a ojedinělým, dostala se přeci jen procesu s Erkvijí mediální pozornosti. V únoru 1949 informovali o odsouzení skupiny téměř všechny dobové noviny. Některé z novin se

³⁶ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

mi podařilo dohledat v archivech. Ostatní články týkající se soudu s Erkvíi jsou uloženy v rámci vyšetřovacího spisu v archivu bezpečnostních složek.

Obrana lidu z 10.2.1949

Z nenávisti zrazovali stát a jeho armádu

Ilegální organizace ERKVIE důsledkem zrádné politiky reakce

Praha-Ve středu pokračovalo přeličení s 29-ti člennou studentskou špionážní tlupou ERKVIE, která se dala do služeb americké zpravodajské jednotky CIC, výsledkem zbývajících obžalovaných, mezi nimiž byli také čtyři mladiství. Dosavadní průběh přeličení ukázal jasně, že ilegální organizace ERKVIE vznikla jak přímý důsledek zrádné politiky reakčního vedení bývalé národně sociální strany, jež měla právě před rokem vyvrcholit pučem, namířeným proti lidově demokratickému státnímu zřízení. Na lavici obžalovaných sedí převážně studenti, kteří se nespokojili únorovým povykáním na pražských ulicích, nýbrž po vyloučení zrádců z politického života, dali se sami do služeb nepřátel státu a začali zrazovat náš pracující lid i jeho armádu.³⁷

Mladá fronta z 10.2.01949

Ve středu zakončil předseda státního soudu dr. Novák výsledky posledních obžalovaných ze skupiny ERKVIE, načež byl předkládán bohatý doličný materiál, spisy, seznamy, dopisy atd. Průkazný materiál rovněž usvědčil Jana Schneidra, jenž se pokusil oslabit svou vinu. Seznamy výzvědných úkolů, které byly u něho po zatčení zabaveny a jimiž se měla teroristická skupina řídit na příkaz CIC, prokázaly jeho vinu.³⁸

Lidové noviny 10.2.1949

Chtěli unést Drtinu

U státního soudu v Praze se skončil v úterý výslech hlavních členů ilegální skupiny ERKVIE. Obžalovaný M. Štěch tvrdí, že nevěděl o činnosti organizace, připustil však, že dostával od Pánka ilegální časopis Legie. Vladimír Boublík se smluvil s Jánským Kleinem, že odejdou za hranice. Dnes se ovšem vymlouvá, že prý ho Klein Jánský přemlouval, aby s ním šel do Německa, avšak jen proto, že chtěli potvrdit studentům, kteří uprchli, že byla

³⁷ Archiv bezpečnostních složek, Svazková agenda, 302-560-2, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

³⁸ Tamtéž.

vyhlášena amnestie. Milada Kohoutková přiznává, že byla spojkou mezi organizací Erkvie a ilegální organizací, jež vydávala časopis Legie. Slíbila také opatřit Erkvii součástky pro vysílací stanici. Obžalovaná H. Strnadová připouští, že přislíbila spolupracovat na únosu dr. Drtiny, prostřednictvím přítelkyně Z. Šibové opatřila zprávu o Drtinově pobytu a lahvičku jodoformu. B. Jánská Kleinová věděla, že její syn chce utéct do ciziny, a dokonce mu k útěku pomáhala. Inž. Jiří Kropáček popírá, že by věděl o výzvědných úkolech skupiny Erkvie. Také obžalovaná B. Kropáčková zapírá, nemůže však utajit, že přislíbila Pánkovi pomoc při chystaném únosu Drtinově. Vladimír Svoboda napsal pro ilegální časopis Legie štvavý článek (dnes se vymlouvá, že prý v něm rozebíral italské volby). Javůrek poslal Pánkovi zprávu, kde uvádí místo pobytu dr. Šrámka a Hály.³⁹

Rudé právo 10.2.1949

Ve středu ukončil předseda státního soudu dr. Novák výslech obžalovaných, kteří byli sdruženi v protistátní výzvědačské tlupě Erkvie. Soud předkládal pak obviněným množství průkazného materiálu. Jana Schneidra, který se před soudem pokusil oslabit svou vinu, usvědčily seznamy výzvědných úkolů, které byly u něho po zatčení zabaveny. Těmito instrukcemi měla se řídit celá teroristická skupiny na příkaz zahraniční špionážní organizace CIC. Veškerý usvědčující materiál, který byl bezpečnostními orgány u obžalovaných nalezen, postavil vyhýbavé odpovědi jednotlivců do světla skutečné pravdy. Soud po krátké poradě vyhověl návrhům obhájců obžalovaných Schneidra a Kropáčkové. Státní zástupce pak podal návrh na rozšíření žaloby na Lumíra Pánka pro zločin křivého obvinění orgánu státní bezpečnosti. Státní soud rozhodl, aby se věc projednala ve zvláštním řízení. Poté odročil předseda státního soudu dr. Novák přeličení na čtvrtek.⁴⁰

Titulky článků ze stejných novin v následujících dnech též mluví jasně:

Státní prokurátor žádá spravedlivé tresty pro rozvratníky!

Tresty rozvratníkům

³⁹ Chtěli unést Drtinu. Lidové noviny. Praha: Syndikát českých spisovatelů. 1949, (34)365, 2. strana. ISSN 0862-5921.

⁴⁰ Spravedlivý trest zrádcům. Rudé právo. Praha II Florenc: Ústřední výbor komunistické strany československé. 1949, (35)365, 1. strana. ISSN 0032-6569.

Potrestaní velezrádci⁴¹

Odsouzení Erkvije si všimly i zahraniční tituly. Jednak německý deník Der Spiegel či americký The post palmbeach.

The post palmbeach:

Dvanáct mladistvých bylo dnes odsouzeno k trestu odnětí svobody od šesti měsíců do 25 let za ukládání o republiku. Byl též vyřčen jeden trest smrti, ale onen obviněný stihl utéct za hranice země.⁴²

Pozornost Erkviji též zaručil svým projevem v poslanecké sněmovně tehdejší poslanec Ing. Novák:

Ale historie učí, že reakce se nevzdá svých posic dobrovolně, a tak čím dále od května, tím šíře a hlouběji se rakovina reakce rozžírala v těle národa i tam, kde bychom ji nejméně čekali, na příklad v odbojových organizacích. Vždyť musel přijít únor, abychom došli k jednotě I. a II. odboje po odstranění reakčních a nežádoucích jednotlivců, zejména z vedení, kteří z malicherných důvodů, zvláště prestižních a ovšem i politických. Platí i nyní "rozděl a panuj", bránili se mermomocí opatření tak samozřejmému. Idea svobody národa a státní svrchovanosti je přece jen jedna a ta osvěcovala naše buditele, vedla legionáře ze zajateckých táborů do boje proti témuž nepříteli jako účastníky t. zv. II. odboje. Není tu rozdílu. Náš voják od Arrasu, Terronu, Vouziers, DossAlto a od Piavy, zrovna tak jako náš voják od Sokolova, Kyjeva, Bielej Cerkve, ze slovenských hor, i nesčetní mučedníci v koncentračních táborech. Všichni jsou ztělesněním jediné a sjednocující ideje, tvoří jediný odboj proti našemu odvěkému nepříteli. Musela být provedena čistka jak všeobecná, tak zejména v odbojových organizacích. K nim národ vzhlížel vždy jako ke svému vzoru a ukazovateli cesty, kterou se brátí, aby mohly tuto jednotu vytvořiti fakticky ve Svazu bojovníků za svobodu a založiti svou činnost na bezvýhradné věrnosti lidově demokratickému režimu, jakožto nespornému výrazu politické vůle národa.

Ale ani tato čistka nezbavila nás definitivně reakce a zrádců. Případ bývalého divisního generála Píky a generála Mrázka, proces s vyzvědačskou skupinou Erkvie, soud nad

⁴¹ Archiv bezpečnostních složek, Svazková agenda, 302-560-2, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.

⁴²Kopie titulní strany amerického The post palm beach. Za poskytnutí kopie velice děkuji panu Jaroslavu Strakovi. Kopie viz přílohy.

generálem Janouškem a skupinou vyšších důstojníků a konečně případ skupiny generála Kutlvašra dokazují, že chceme-li revoluční vymoženosti navždy zabezpečiti, chceme-li, aby náš ledově demokratický režim mohl se zdárně rozvíjeti, abychom mohli jíti svou československou cestou k socialismu, musíme býti stále na stráži a musíme neúprosně stíhat podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky každého, kdo by ohrozil naši svobodu a naše zřízení státní, tak draze vykoupené statisíci životů v koncentračních táborech i na bojištích jak našich občanů, tak zejména sovětských bojovníků.⁴³

6 Průběh věznění

Lumír Pánek během odpykávání trestu vystřídal několik vězeňských zařízení. Ihned po vyslechnutí rozsudky byl uvězněn v Plzni Na Borech, kde spolu s ostatními vězni trhali peří. Nejspíš nejkrutější ortel to byl pro Jaroslava Straku, který z okna věznice viděl svůj rodný dům.⁴⁴ V roce 1951 byl Lumír Pánek přesunut do Leopoldova, kde pobyl až do roku 1953. Na podzim roku 1953 byl krátce vězněn v Opavě, ale již v prosinci byl přesunut do Ostravy. Z Ostravy se pak opět na chvíli vrátil do Opavy a zbytek trestu si následně odpykával v Leopoldově.

Jak vězení probíhalo, můžeme odhadovat z vyprávění příbuzných, z oficiálních dokumentů či z knih, které napsali o době strávené za mřížemi Lumírovi spoluvězni.

V roce 1950, kdy si Lumír Pánek s některými svými přáteli odpykával trest ve věznici v Plzni Borech, mohl být svědkem útěku bývalého spolučlena Erkvije Jana Schneidra. Ten se v roce 1949 seznámil s vězněm Vlastimilem Janíčkem, který si na Borech odpykával trest za vojenskou zradu a zběhnutí. Začali spolu uvažovat o možném útěku. Příležitost se jim naskytla v zimě 1950, kdy oba pracovali na opravě vodovodu ve sklepě. Ve chvíli, kdy byl při práci dozorce nakloněn nad lupou, vzal Vlastimil Janíček do ruky kladivo a dozorce jím udeřil do hlavy. Rána však nebyla natolik silná, aby dozorce omráčila, a tak se ve sklepě strhla rvačka, jejímž hlavním cílem bylo zmocnit se služební pistole, kterou měl dozorce u opasku. Díky přesile se to nakonec podařilo Schneidrovi a Janáčkovi. Se zbraní

⁴³Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online]. [cit.12.11.2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/025schuz/s025012.htm>

⁴⁴ Rozhovor s Evou Strakovou. Manželka Jaroslava Straky. Plzeň, 16.3.2018.

v ruce vyběhli a běželi kolem plotu trestního ústavu. Několikrát se jim do cesty připletl dozorce, který však pod pohrůžkou zbraně vždy cestu uvolnil. A tak se Janáček se Schneidrem dostali k civilnímu obyvatelstvu. Zazvonili u jakési paní Foglové, která jim otevřela. Ačkoli se dušovala, že je sympatizantkou prezidenta Masaryka a Beneše a snažila se jim své přesvědčení dokázat bustami obou prezidentů v pokoji, ponechali si ji vězni jako rukojmí v jejím domě. Společně s paní Foglovou byla v domě též její dcera, kterou však vězni pustili ven. Tvrdila jim totiž, že odjíždí na lyžařský výcvik a zapřísahala se, že o návštěvě nikomu nic nepoví. To zřejmě však byl výmysl, jelikož kolem jedné hodiny ráno byl dům obklíčen příslušníky státní bezpečnosti. Janáček se Schneidrem se ukrývali ve skříni v zadní místnosti, když do domu bezpečnost vtrhla. Jan Schneider si z té chvíle vybavuje pouze přemlouvání Janáčka, ať neobrací zbraň proti sobě. Přemluvit kamaráda se mu však nepodařilo a Vlastimil Janáček tak v domě paní Foglové spáchal sebevraždu, kterou následně potvrdil i soudní lékař. Jan Schneider se po smrti kamaráda nakonec pokusil o sebevraždu také. Prvním výstřelem však minul a druhým si poranil orgány v hrudníku. Probudil se až v nemocnici, kde s ním byl ihned sepsán protokol o útěku.⁴⁵

Zdá se, že i v době věznění měl Lumír Pánek problém dodržovat regule panující v denním režimu odsouzených. Potvrzují to častá kázeňská opatření, která trestají Lumíra Pánka za nedodržení pravidel:

Lumír Pánek nastoupil k výdeji oběda již v 11:20 hodin, aniž by vyčkal na znamení k nástupu. K těmto případům dochází poslední dobou velice často.

Při nástupu do biografu se hlasitě bránil. Připomínám, že už byl vícekrát navržen na potrestání za tento přestupek.

Při vycházce nedodržoval organizovaný pohyb a předbíhal ostatní vězně.

Jmenovaný nevyužívá pracovní doby. Chodí po pracujících a spoluorganizuje akci proti přesčasovým pracím. Byl již jednou napomínán. Dne 16.7.1957 byl přistižen u Rosenbauma, kdy znovu organizovali akci proti přesčasům.⁴⁶

⁴⁵ Archiv bezpečnostních složek, Svazková agenda, 305-75-1, osobní spis Jana Schneidra, 1950.

⁴⁶ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka.

Záznamy dozorců vyvolávají dojem, že se jich Lumír příliš nebál. Ostatně na zábavné historky z vězení se rozpomínají i děti Lumíra Pánka: Vězni mezi sebou měli systém upozornění ve chvíli přicházejících či kontrolujících dozorců. Jakmile se dozorci blížili k prvním celám, vězni pískáním upozorňovali vězně opodál, že se blíží kontrola. Byli dozorci, kterým se tento systém zalíbil, aniž by správně chápali jeho význam. A tak vždy, přicházejíce k celám pískali sami. Často tak upozornili na svůj příchod i vězně, kteří pobývali v prvních celách a byli tzv. první na ráně.

Lumír Pánek také vzpomínal na svůj pobyt v táboře Vojna u Příbrami. Političtí vězni tam těžili uran, z čehož ve většině případů byli později postihováni různými onemocněními. Lumír Pánek však na uranový tábor vzpomínal kladně. Jako studovaný elektrikář opravoval světla v chodbách k uranovým dolům. Prý si ze zdravotního hlediska nemohl přát nic lepšího, jelikož se mu kompletně vyléčilo v rodině dědičné kloubní revma.

Trochu hořkou vzpomínkou pak byla zkušenost s jakýmsi samotářským vězněm. Prý se nikdy nezapojoval do diskuzí ostatních vězňů a stával opodál. V roce 1968 se pak Gustav Husák stal pro Lumíra Pánka zcela nepochopitelně vysokým komunistickým funkcionářem a později prezidentem.

Nejhorší zážitky měl Lumír z prvního Leopoldovského věznění. Lumírova dcera vzpomíná, že vždy mluvil o velice špatném jídle. Vězni na počátku padesátých let v Leopoldově trpěli špatnými hygienickými i zdravotními podmínkami. Lumír prý vzpomínal na plesnivé brambory, které byly běžně podávány k jídlu.⁴⁷

Dozorci si též vysloužili mnoho přezdívek. Již zmíněný pískající dozorce se objevuje v knize opata Bohuslava Víta Tajovského, Člověk musí hořeti. Bohuslav Vít Tajovský jej popisuje jako Hvízdajícího Dana. Rodina Lumíra Pánka si též vzpomíná na dozorce pod přezdívkou Pan vůl, kterého též najdeme v Tajovského knize. Obzvláště surovým dozorcem byl pak takzvaný Partyzán. Naopak oblíbeným dozorcem se stal stařík, kterému vězni říkali Dětičky moje. Přesně podle jeho oslovení vězňů. Byl to prý hodný, starý pán, který dokonce nechal vězně hádat, kdo se stal novým papežem, či vyprávěl nedělní kázání. Zrovna tak měli vězni rádi tzv. Marmeládového Joa, který sladce mluvil a oblékal se uhlazeně.

⁴⁷ Rozhovor s Michaelem Pánkem. Syn Lumíra Pánka. 24.6.2018.

6.1 Náboženská činnost během věznění

S Bohumilem Vitem Tajovským, pozdějším opatem Želivského kláštera se Lumír Pánek sešel v druhé polovině padesátých let ve věznici Leopoldov. Díky Tajovského knize Člověk musí hořeti, kde jsou popsány některé vzpomínky, které podle vyprávění Pánkovy rodiny několikrát vzpomínal i Lumír Pánek, je zřejmé, že Pánek a Tajovský se ve věznici spřátelili. A to dokonce tak, že se Bohumil Vít Tajovský ve věznici stal kmotrem Lumíra Pánka.

Příbuzní Lumíra Pánka často vzpomínali, že Pánek několikrát mluvil o vězení jako o akademii.⁴⁸ Jelikož sám nestihl dostudovat, než byl zatčen, využil Pánek příležitosti v podobě mnoha vězňů intelektuálů, vzdělavců či teologů a počal se od nich učit. Ve vyšetřovacím spise se dočteme, že do roku 1958 se Pánek naučil mluvit anglicky a francouzsky. Dále se pak věnoval vědnímu oboru kybernetice, který dnes známe s písmenem k na začátku slova. Vězni spolu také často mluvili o politických tématech. V roce 1956 ve věznici způsobily rozruch zprávy o maďarském povstání. Spoustu vězňů doufalo v první náznak oslabení moci komunistů a Sovětského svazu. Věřili, že maďarské události se přenesou i do Československa a změny politickou situaci u nás. Nechyběly ani diskuse, jak by demokratické Československo mělo vypadat.⁴⁹ Časem se Lumír Pánek vzdělával i v náboženství, jelikož se dostal na celu ke kněžím. Začal se s nimi občas modlit a postupně v něm začalo zráet nové přesvědčení o světě.

Ačkoli si komunisté do vyšetřovacího spisu při Pánkově nástupu do vězení zaznamenali do kolonky Vyznání, že Lumír Pánek žádné náboženství nevyznává, museli na počátku šedesátých let konstatovat, že věznění přineslo alespoň nějakou změnu. V roce 1961 si zaznamenali: *V případě Lumíra Pánka trest odnětí svobody nesplnil výchovný účinek. Již za pobytu v NPT Leopoldov ač z dřívější doby bezvěrec, stal se fanatickým katolíkem a*

⁴⁸ Rozhovor s Petrem Pánkem. Syn Lumíra Pánka. Černošice, 10.10.2018.

⁴⁹ Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka.

přistoupil ve věznici k tajnému pokřtění, při čemž přijal jméno Pavel. V tomto náboženském fanatismu setrval i za pobytu v dalších útvarech nápravného zařízení.⁵⁰

Jak asi vypadal tajný křest můžeme hádat z knihy Bohumila Víta Tajovského *Člověk musí hořeti*:

Jak se ve věznici křtilo?

Nejdřív jsme u dotyčného začali s přípravou na křest, během níž se seznamuje se základy křesťanské víry. Samozřejmě jsme toho po člověku nemohli chtít moc, stačilo nám, aby měl opravdovou touhu po křtu, věřil v Pána Boha a Ježíše jako Spasitele a aby uměl něco krátkého pomodlit. Pak se vzala normální voda a křtilo se krátkým způsobem: řekla se křtící formule a dotyčnému se polila hlava vodou. Vše bylo provedeno bez křestního obřadu, platilo jen, že musí být přítomný nějaký svědek. Sám jsem takto křtil asi tři chlapce...

Co vedlo spoluvězně k zájmu o křest, když viděli, jak je církev od komunistů pronásledována?

Viděli ale také, jak kněží, řeholníci, církevní představení i obyčejní věřící kriminál snášejí-že nepropadají nenávisti ani beznaději, ale naopak dovedou druhého ještě povzbudit.⁵¹

Zhruba takhle tedy mohla vypadat motivace a průběh křtu Lumíra Pánka. Jisté je, že jej nová víra nabyta touhou šířit naději dál, i ve vězeňských podmínkách. Příležitost mu k tomu poskytl Jiří Pokorný, nedostudovaný kněz a spoluvězeň.

Jiří Pokorný kolem sebe vytvořil skupinu věřících lidí, kteří byli odhodláni šířit věrouku ve vězeňském prostředí i přes riziko odhalení.

Ve vyšetřovacím spisu stojí:

Obvinění Jiří a František Pokorný již v době od roku 1954, ostatní obvinění v době od roku 1956 do května 1961 v Opavě, v Praze Ostravě a na dalších místech v ČSSR se postupně zapojili do podvratné činnosti, zaměřené proti naší republice, prováděné v rámci mezinárodní organizace zvané Katolická akce, řízené přímo Vatikánem, či níž se vzájemně

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ TAJOVSKÝ, Bohuslav Vít. *Člověk musí hořeti*. Praha: Torst.2001. 608 s. ISBN 80-7215-126-6.

*mezi sebou na individuálních i společně organizovaných tajných schůzkách utvrzovali vedením štvavých nepřátelských hovorů, studiem a rozšiřováním závadné protimarxistické literatury v nenávisti k socialistickému zřízení v našem státě, jehož zvrát všichni očekávali. Dále se povzbuzovali k šíření náboženské ideologie zaměřené proti marxismu a pro tuto činnost získávali další osoby.*⁵²

Právě získávání osob bylo úkolem Lumíra Pánka. Jako důkazní předmět se ve svazku dochovala tabulka, do níž si Lumír Pánek pomocí šifer a číslic zaznamenával charakterové vlastnosti ostatních vězňů a vytipoval vhodné kandidáty pro pomoc fungování katolické akce. Když tabulka byla objevena, hájil se Lumír Pánek tím, že je to papír k zápisu tranzistorových hodnot.⁵³

Vězňům, kteří vytvářeli Katolickou akci a snažili se o šíření křesťanské víry mezi ostatní odsouzené, se podařilo vytvořit síť mezi mnoha věznicemi. Částečně za to mohl režim sám, jelikož vězni byli často přesouváni z jedné věznice do druhé.

Do vězeňského prostředí se podařilo dostat několik encyklik papeže Pia XI. O vybudování společenského řádu a jeho zdokonalení podle zásad evangelia, či papeže Lva XIII. *Rerum Novarum*,

V rámci spisu se zachoval i opis, kde bylo vysvětleno, co přesně je Katolická akce:

Ve smyslu definice Pia XI: je Katolická akce spolupráce laiků na hierarchickém apoštolátu Církve. Je to organizované hnutí katolíků, kteří nejsou kněžími a kteří spolupracují s kněžstvem, jako řádná pastorační složka církve, ve vytvoření zdravého základu osobního i společenského života všech lidí, podle zásad obecného křesťanství.

Lidé, kteří s Katolickou Akcí spolupracují pak plní různé cíle. Je jím například učení křesťanského názoru na svět, výchova ke křesťanskému životu, osvěcování. Ne každý se však členem katolické akce mohl stát. Bylo nutné prokázat jisté lidské kvality a znalost náboženské věrouky.

Úryvek z opisu mluví jasně o poslání členů katolické akce. *Většina z nás bojuje a ví proti komu. Je ale každému jasné zač bojuje? Každému je dnes již více, či méně jasné, že jde o*

⁵² Archiv bezpečnostních složek, V/Ostrava, V-1568, Jiří pokorný a spol. 1961.

⁵³ Tamtéž.

*boj dvou světů. Světa, kde člověk uznává Boha za svého Tvůrce, chce ho svým životem oslavit a spolupracovat s ním na jeho díle a vytvářet tak šťastný život sobě i druhým tady na zemi i na věčnosti. A světa bezbožického, materialistického, který uznává za nejvyšší autoritu své pochybné vůdce a za smysl a cíl člověka, dosažení tělesného blahobytu i za cenu hodnot daleko vyšších, které neuznává. O vítězství nepochybujeme. Jde však o to, aby toto sjednocení a semknutí bylo stálé, pevnější, uvědomělejší a odhodlanější. Abychom byli opravdu jeden duch a jedno srdce jako byla církev v prvních dobách křesťanských.*⁵⁴

V opisu ke Katolické akci nalezneme i způsoby, jak této křesťanské jednoty dosáhnout. Jsou to způsoby, k nimž jsou členové Katolické akce nabádáni, aby je praktikovali v každodenním životě.

Jedním ze způsobů byla i pravidelná modlitba. Proto se u vězňů našlo několik svitků smotaných papírů, tzv. motáků, které obsahovaly texty modliteb a které se mezi sebou vězni tajně předávali.

7 Amnestie a druhé zatčení

Začátkem roku 1960 začaly do vězeňských prostor proudit informace, že by mohla přijít amnestie prezidenta republiky, která by se týkala velké většiny tehdy pykajících politických vězňů. Tyto předpoklady nabyly na pravdě v květnu 1960. Lumír Pánek tak mohl po necelých dvanácti letech ve vězení nastoupit do běžného života.

Amnestie prezidenta Antonína Novotného byla nejmasovější amnestií komunistické éry. Z vězení bylo během jara 1960 propuštěno 64 % tehdejších vězňů. O prezidentské amnestii píše ve svém článku historik Jaroslav Rokoský. *Po dvanácti letech u moci se komunistický režim cítil dostatečně stabilizovaný, aby učinil výraznější politické gesto směrem ke svým odpůrcům. Vítězství socialismu v naší zemi je skutečností a naše republika je silná jako nikdy předtím, konstatoval ÚV KSČ. V dokumentu zaslaném ÚV KSS a všem krajským výborům KSČ se uvádělo, že udělení amnestie bude dalším projevem neotřesitelné síly a pevnosti našeho socialistického státu a zároveň dokladem skutečného humanismu našeho zřízení, které dává příležitost odčinit poctivou prací svou vinu i těm, kteří se v minulosti*

⁵⁴ Tamtéž.

provinili vůči lidu. V ČSR byl vybudován socialismus, což ovšem neznamená, že se s tímto faktem všichni smířili- i když jim nakonec nic jiného nezbude.⁵⁵ V článku je též uvedena vzpomínka opata břevnovského klášter, spoluvězně a přítele Lumíra Pánka, opata břevnovského kláštera Anastáze Opaska: *Nikdy nám nepouštěli hudbu, jen když byla vyhlášována amnestie. Díky amnestii jsem tedy prožil nebo zažil Janáčkovu symfonietu, která byla pro ten účel natočena.* Vězni museli před puštěním vězení podepsat slib mlčenlivosti, v němž se zaručovali, že o svém věznění a jeho podmínkách nebudou nikde mluvit. Mezi občany Československa byla amnestie přijímaná z velké většiny kladně. Bylo zaznamenáno jen několik případů nedůvěry a strachu občanů z propuštěných trestanců. Vězni sami však amnestii tak kladně nehodnotili. Vadila jim především skutečnost, kdy byla amnestie předkládána jako výraz humanismu socialistické společnosti. Život po propuštění jim byl navíc velice ztrpčován například hledáním zaměstnání. Toto napsal propuštěný František Mach JUDr. Viktoru Mátlovi: *Jsem rád, že Tvůj syn dokončí studia získáním diplomu. Jak s Tebou- Neznamená vrácení občanských práv také navrácení akademického titulu? Nedělej si nic z toho, že elektrikařiš. Já pracuji už 14 dní, také manuálně, jako asfaltér. Potom budu bednařit, vyrábět tvárnice. Je mi to všechno srdečně jedno- hlavní věc, mám volné čisté nebe nad hlavou, nikoli na příděl.*

Lumír Pánek po svém propuštění musel zaplatit náklady dvanáctiletého věznění. Jednalo se o 16 327 Kč. Jelikož neměl kde bydlet, přistěhoval se zpět k matce Olze Pánkové. Pracovat začal Lumír Pánek v závodě ŽDH Ejpovice 26.5. 1960. V lednu však tuto práci musel přerušit a nastoupil na vojenskou presenční službu, kde pobyl půl roku. Po vojenské službě se vrátil zpět do Ejpovic, kde pracoval jako elektrikář s platem 8,26 Kč za hodinu.⁵⁶

Lumír Pánek i po svém propuštění udržoval kontakty s členy Katolické akce. Vyplývá to z korespondence, kterou mezi sebou nadále udržovali. Zdá se, že křest byl pro Lumíra Pánka hlubokým vnitřním zážitkem, jelikož v dopisech mluví o svém úmyslu stát se knězem a žádá své přátele, aby jej oslovovali Pavle, dle jeho křtem získaného jména. *Budu velmi rád, budeš-li mi říkat Pavle. Bude to pro mne vždy takové napomenutí, abych ve*

⁵⁵ ROKOSKÝ Jaroslav, 2011. Amnestie 1960. Paměť a dějiny. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 4 (1), 36-54. ISSN 1802-8241.

⁵⁶ Archiv bezpečnostních složek, V/Ostrava, V-1568, Jiří pokorný a spol. 1961.

*sběhu drobných denních starostí nezapomínal na svůj vnitřní život.*⁵⁷ Rozhodnutí vydat se duchovní cestou nakonec změnili jeho přátelé. Lumír Pánek byl totiž pozván na návštěvu k rodině Obedálkových. Zrovna tak Obedálkovi pozvali jistou Jenovéfu Kosovou, jelikož měli dojem, že by se právě Lumír Pánek a Jenovéfa Kosová měli seznámit. Odhad rodiny Obedálkových byl zřejmě dobrý, jelikož se Lumír Pánek s Jenovéfou Kosovou od této návštěvy počali vídat. Než však stačili svůj vztah rozvinout, byl Lumír Pánek opět zatčen.

Dne 12.6.1961 byl vydán rozkaz k předvedení Lumíra Pánka pro podezření z trestní činnosti. Lumír Pánek se proti tomu sice ohradil, že si žádné protistátní činnosti není vědom, nebylo mu to však nic platné. Byla nařízena též domovní prohlídka, kde bylo objeveno 21 dopisů, blahopřání ze zahraničí, tři útržky papíru s poznámkami, 3 fotografie, 3 pohlednice, diář, poznámkové bloky, devět útržků, růženec, kniha Kristus a boj o duše a kniha Úvod do zbožného života, tři brožury náboženského obsahu a jedna kazeta se Vzpomínkou na Pankrác.

V září roku 1961 proběhlo hlavní líčení s Lumírem Pánkem a Jiřím Pokorným. Lumír Pánek byl opět obviněn z trestného činu podvracení republiky podle § 79 a) odst. 1, odst. 3 písm. B) tr. zák. a odsouzen na dva roky. Zpětně tak pykal za šíření víry během prvního věznění.⁵⁸

Věznění bylo pro Lumíra Pánka těžší osobní situací s Jenovéfou Kosovou. Zatčení totiž přišlo tak náhle, že jí nestačil dát vědět, co se s ním děje. Po třech měsících, kdy směl poslat první dopis, proto žádal matku, aby Jenovéfu Kosovou navštívila a vyřídila jí, co se s ním stalo. Bohužel mezi Lumírem Pánkem a matkou došlo k nedorozumění v adrese, a tak se Jenovéfa Kosová zprávy o Lumíru Pánkovi nedočkala. Než se vše stačilo vysvětlit, byl Lumír Pánek z vězení propuštěn.⁵⁹ Nakonec si nemusel odpykat dva roky, ale byl puštěn na novou amnestii prezidenta republiky po devíti měsících věznění.

⁵⁷ Lumír Pánek. Dopis panu Jaroslavovi, příjmení neuvedeno. 1.6.1960.

⁵⁸ Archiv bezpečnostních složek, V/Ostrava, V-1568, Jiří pokorný a spol. 1961.

⁵⁹ Rozhovor s Janou Rackovou, dcerou Lumíra Pánka. Dobřichovice 24.6.2018.

8 Život bývalého politického vězně

Po druhém propuštění z vězení se Lumír Pánek opět začal stýkat s Jenovéfou Kosovou, která po celou dobu Pánkova věznění neměla zprávy, co se s ním stalo. Zdá se však, že devítiměsíční odloučení nemělo na jejich vztah většího vlivu, jelikož se Lumír Pánek a Jenovéfa Kosová 21. února 1963 vzali.

Po svatbě mohli bydlet na zámku v Dobřichovicích. Bydlení na zámku měli domluvené skrze tatínka Jenověfy Pánkové, tchána Lumíra Pánka. Ten jako bývalý četník mohl do roku 1948 bydlet v četnickém bytě v Pařížské ulici v Praze. Po změně poměrů musel od četníků odejít, ale v bytě zůstal bydlet další tři roky. Když byl potom byt potřeba, náhradou dostal bydlení právě v Dobřichovicích na zámku. Výraz zámek je ovšem oxymóronem pro tehdejší stav budovy. Na zámku v Dobřichovicích se Lumíru Pánkovi a jeho ženě také narodily všechny čtyři děti. Ze vzpomínek Pánkových dětí byly roky strávené na zámku velice příjemné a svým způsobem i dobrodružné. Potomci Lumíra Pánka si například vybavují záplavy, kdy řeka Berounka vystoupala až k oknům dobřichovického zámku, a tak se děti projížděly po nádvoří v loďce. Těž mají uchovanou vzpomínku na domnělého lupiče, kterého se v noci rodina vydala chytit na půdu, aby pak zjistila, že se nejednalo o lupiče, nýbrž vědeckého pracovníka, který na půdě dobřichovického zámku počítal tam žijící netopýry.⁶⁰

V roce 1975 se pak šestičlenná rodina odstěhovala do rodinného domu v Dobřichovicích, který byl přeci jen pro tak velkou rodinu pohodlnější. Lumír Pánek byl zaměstnán v pražské stavební obnově jako elektrikář. Později ve státním podniku Armabeton projektoval převážně nemocnice a elektrárny, ale pod svými dokumenty se nesměl podepisovat. Tato práce byla Pánkovou výhodou. Byl jeden z mála odborníků na projekci elektráren, tudíž jej komunistický režim pro tuto práci potřeboval.

Skutečnost, že rodina mohla žít v Dobřichovicích, menším městečku na jihozápadě od Prahy, byla pro rodinu velice důležitá. Chod domácnosti totiž dost ovlivňoval fakt, že prvorozená dcera Olina se narodila s mentální retardací a vadou srdce. Těsně po narození jí doktoři přisuzovali maximálně dva roky života. Olga Pánková se však měla k světu a ony

⁶⁰ Rozhovor s Petrem Pánkem. Syn Lumíra Pánka. Černošice, 10.10.2018

dva roky přežila o mnoho let. Lumír Pánek pro svou dceru využil své kontakty a ze zahraničí získával léky, které v tehdejší Československu nebyly k dostání. Tyto léky zřejmě byly hlavním faktorem, který ovlivnil, že se Olga Pánková dožila necelých třiceti let.

Po celou dobu svého dospívání mohla Olina Pánková vyrůstat doma v Dobřichovicích, jelikož v Dobřichovicích se nacházela základní škola pro tělesně a mentálně postižené děti. Matka Olgy Jenovéfa Pánková s ní nejdříve byla doma a pracovala z domácnosti. Na stroji psala pro státní podnik Armabeton rozpočty. Později si našla zaměstnání v dobřichovické nádražní pokladně a mohla tak zbytek dne, kdy dcera ve škole nebyla, trávit s ní.

Přístupu totalitního režimu k lidem s hendikepem se věnovala ve své knize *Byly to naše děti* doktorka Monika Mužáková. Ve své knize vyzpovídala několik rodin s postiženým dítětem a na základě jejich výpovědí vytvořila knihu mapující těžkosti rodin v totalitní době.

Komunistický režim se provinil na dětech s mentálním postižením a potažmo jejich rodičích mnoha konkrétními diskriminačními opatřeními, z nichž institut nevzdělavatelnosti je nejjednoznačnější. V době totality byl odlišný odborný náhled ohledně sociálních dovedností i pracovních možností lidí s mentálním postižením, institucionální i institucionalizovaná podpora takovýchto rodin byla naprosto nedostatečná. To ale nejsou jediné škody. Totalitní režim ničil zejména obecně veřejný prostor pro lidskou odpovědnost za slabší.⁶¹

Nutno říci, že život rodiny Pánkových byl díky hendikepu prvorozené dcery v mnoha ohledech náročný, ale zároveň požehnaný několika skutečnostmi, které celou situaci usnadňovaly. Jednou z těchto skutečností, jak jsem již psala, byl fakt, že Lumír Pánek měl možnost získávat západní medikamenty, které Olze Pánkové život ulehčily. Dalším již zmíněným faktorem bylo město Dobřichovice, kde se nacházela škola, jež Olgu Pánkovou přijala a její matka Jenovéfa tak nemusela trávit veškerý čas v domácnosti či uvažovat o

⁶¹MUŽÁKOVÁ, Marie. *Byly to naše děti, O fenoménu lásky a sounáležitosti k rodičům a jejich dětem s mentálním postižením v každodennosti totality*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-874-5.

svěření dítěte do péče ústavu, jak bylo v této době běžné. Další skutečností je potom obrovské štěstí na přátele kolem rodiny. Bylo to jednak církevní společenství v Dobřichovicích, které při rodině stálo a kde se neobjevil doktorkou Mužákovou popisovaný fenomén přezírání problémů slabších. Rodina udržovala kontakty nejen s věřícími z Dobřichovic, ale i s Pánkovými bývalými spoluvězni a přáteli. Rodina tedy měla mnoho stran, kam by se mohla v případě potřeby obrátit pro pomoc a jistě si nepřipadala osamocena v problému péče o hendikepované dítě, jak to v mnoha případech popisují tázané rodiny v knize doktorky Mužákové.

I v případě ostatních dětí měla rodina Lumíra Pánka štěstí kupříkladu v možnosti studovat. Druhá dcera Jana mohla ještě za režimu začít studovat na matematickofyzikální fakultě Univerzity Karlovy, zrovna tak prvorozený syn Michael vystudoval vysokou školu ekonomickou. Nejmladší syn Petr zdědil po matce lásku k vlakům a vyučil se strojvedoucím. Rád potom vypráví příběh, kdy byl v rámci vojenské povinnosti přidělen na Šumavu, kousek od hranic, kde s překvapením zjistili, že by hranice státu měl hlídat syn bývalého politického vězně. Nakonec tedy spravoval telefonické spojení, k hranicím jej nikdy nepustili. Svou vojenskou povinnost Petr Pánek absolvoval během roku 1989. Zažil tedy listopadové události z jiného pohledu. Dodnes vzpomíná na rozkaz vojensky zasáhnout proti probíhající revoluci v Praze. Aby se vyhnul cestě do revoluční Prahy, slíbil si se svým kamarádem vzájemné zlomení ruky v případě, že by k naplnění rozkazu vážně došlo. Nakonec však armáda zůstala v kasárnách a Petr Pánek dokončil vojenskou službu již za svobody.⁶²

Lumír Pánek listopadové události velice vítal. Listopadového týdne se však osobně neúčastnil. Dění sledoval z televizních zpráv či z novin. Postupně se pak zapojil do dění ve svobodném Československu v devadesátých letech. Stal se aktivním členem konfederace politických vězňů. Jeho postoj ke komunistické ideologii i ke komunistům samotným byl zřejmě díky vlastní zkušenosti velice nekompromisní. Podobně jako část bývalých vězňů nesouhlasil s nepotrestáním představitelů komunistické diktatury a nepostavení komunistické strany mimo zákon.

⁶² Rozhovor s Petrem Pánkem, synem Lumíra Pánka. Černošice 10.10.2018

Toto rozhořčení však jistě zahnal radostné události celé rodiny, kdy v devadesátých letech Lumír Pánek oslavil svatby tří svých dětí.

V roce 2002 pak Lumír Pánek zemřel. Zemřel obklopen svými dětmi a v naději na věčný život. V současné době má již devět vnoučat a desáté vnouče na cestě na svět.

9 Závěr

Lumíra Pánka jsem zažila prvních sedm let svého života. Nestihla jsem se ho tedy zeptat na jeho minulost, která by mne tolik zajímala z jeho úst. Touto prací jsem si však mohla alespoň část životního příběhu Lumíra Pánka přiblížit. Dokonce jsem mohla osvěžit a uvést na pravou míru vyprávění a vzpomínky jemu blízkých lidí, kteří měli čas Lumíra Pánka poznat a některé jejich vzpomínky již po letech vybledly.

Lumíra Pánka shledávám velice inspirativní osobností. Jako mladý student byl schopen velice brzy rozpoznat nebezpečí rodící se z totalitního režimu a měl dost odvahy se tomuto nebezpečí postavit. Společně se svými přáteli se mu postavili poněkud horlivě a naivně, což často odpovídá horké hlavě mladých studentů. Trest, který dostal za tuto revoltu, musel být pro mladého člověka nepředstavitelný. Během dlouhých let ve vězení neboli v Akademii, jak s oblibou svému věznění říkal, měl mnoho času a inspirace k tomu, aby tuto horlivost vystřídala jakási uvážlivost. Díky osobnostem, které ve věznicích potkal, měl Lumír Pánek možnost setkat se s mnoha různými politickými i životními náhledy, které by jistě při svém původním elektrotechnickém zaměření pravděpodobně jen tak nepoznal. Obrátilo se jeho duchovní smýšlení, které již ve věznici aktivně šířil dál. Za toto šíření náboženského přesvědčení byl po propuštění na svobodu znovu stíhán a uvězněn.

Věřím, že zkušenost nesvobody a nově nabytá víra byly Lumíru Pánkovi pevnými body v jeho dalším životě. Společně s manželkou vychovával čtyři děti, z nichž se první dcera narodila mentálně retardovaná. I přes těžkosti, které život bývalého politického vězně v komunistickém Československu přinášel, dokázal Lumír Pánek vybudovat rodinu, na kterou jeho děti vzpomínají hlavně v dobrém. Všechny jeho děti byly pokřtěny a vedeny k Pánkově nové víře, v níž vytrvaly.

Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam pramenů

1. Národní archiv České republiky, Fond Správa Sboru nápravné výchovy, inv. č. Or I 149/48, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.
2. Archiv bezpečnostních složek, Svazková agenda, 302-560-2, osobní spis Lumíra Pánka, 1949.
3. Archiv bezpečnostních složek, V/Ostrava, V-1568, Jiří pokorný a spol. 1961.
4. Archiv bezpečnostních složek, Svazková agenda, 305-75-1, osobní spis Jana Schneidra, 1950.
5. SOkA České Budějovice, f. Jirsíkovo gymnázium České Budějovice, kniha 952, třídní katalog VII. třídy, školní rok 1945/1946.
6. Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojího a elektrotechnického inženýrství, Lumír Pánek, 1945-1948.

Seznam literatury

1. KAPLAN, Karel. *Největší politický proces*. M. Horáková a spol. 1. vydání. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR ve spolupráci s Archivem hl. m. Prahy, 1995. Edice Studie, číslo 7. ISBN 80-85270-48-X.
2. MUŽÁKOVÁ, Marie. *Byly to naše děti, O fenoménu lásky a sounáležitosti k rodičům a jejich dětem s mentálním potížením v každodennosti totality*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-874-5.
3. TAJOVSKÝ, Bohuslav Vít. *Člověk musí hořeti*. Praha: Torst.2001. 608 s. ISBN 80-7215-126-6.
4. CHOLÍNSKÝ, J. (nedatováno). Radko Klein Cholínský - český katolický intelektuál ve studené válce. *nevydaný rukopis pana Jana Cholínského*.
5. KAPLAN, Karel. *Poúnorový exil 1948-49*. Praha: Dialog, 2007. ISBN 978-80-86761-69-5.
6. ŽŮREK, Jiří. *Prolegomena k četbě Vladimíra Boublíka*. Praha: Krystal OP, 2008.(2008). ISBN 978-80-87183-01-4.

7. DRTINA, Prokop. *Československo můj osud*. Praha: Melantrich, 1991. ISBN 80-7023-102-5.
8. CHURANĚ, Milan. *Encyklopedie špionáže*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-020-9.

Seznam článků v seriálech

1. KALOUS, Jan, 2012. Komunisté před soudem, K některým aspektům politických procesů v Československu na počátku 50. let. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 4(4), 3-8. ISSN 1802-8241.
2. ROKOSKÝ Jaroslav, 2011. Amnestie 1960. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 4 (1), 36-54. ISSN 1802-8241.
3. Spravedlivý trest zrádcům. Rudé právo. Praha II Florenc: Ústřední výbor komunistické strany československé. 1949, (35)365, 1. strana. ISSN 0032-6569.
4. Chtěli unést Drtinu. Lidové noviny. Praha: Syndikát českých spisovatelů. 1949, (34)365, 2. strana. ISSN 0862-5921.
5. Geständnis. Der Spiegel. 1949, (9)52, strana 2. ISSN 0038-7452.
6. LUDVÍK, E. [Radomír Klein Jánský]. Po komedii tragedie. *Zpravodaj*. Chicago: Alliance of Czechoslovak Exiles in Chicago, 1968.
7. KOPECKÝ, Lukáš, 2013. Božena Kropáčková- neobyčejný osud obyčejné ženy. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 4(4), 86-96. ISSN 1802-8241.
8. LUKEŠ, I. Selhání tajných služeb: Československo 1945-1948. *Securitas imperii*. 2009, 12-41. ISSN 1804-1612.
9. KOKOŠKA, Stanislav: Generál Eliáš a Schmoranzova skupina tiskových důvěrníků. *Historie a vojenství*, 1996, roč. 45, č. 6, s. 138–158 16 [spolu se Zuzanou Pivcovou].
10. KALOUS, Jan, 2012. Komunisté před soudem, K některým aspektům politických procesů v Československu na počátku 50. let. *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 4(4), 3-8. ISSN 1802-8241.

Seznam rozhovorů

1. Rozhovor s Janou Rackovou, dcerou Lumíra Pánka. Dobřichovice 24.6.2018.

2. Rozhovor se Sylvou Haunerovou, sestřenicí Radomíra Kleina Jánského. Plzeň 16.3.2018.
3. Rozhovor s Michaelem Pánkem. Syn Lumíra Pánka. 24.6.2018.
4. Rozhovor s Petrem Pánkem. Syn Lumíra Pánka. Černošice, 10.10.2018.
5. Rozhovor s Evou Strakovou. Manželka Jaroslava Straky. Plzeň, 16.3.2018.

Seznam audiovizuálních pramenů

1. *Jihočeši* [rozhlasový pořad] Svoboda, V., (H. Svobodová, Tazatel) ,9.12. 2017.

Seznam internetových zdrojů

1. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [online].
[cit.12.11.2018]. Dostupné z:
<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/025schuz/s025012.htm>

Seznam korespondence

1. Radomír Klein Jánský. Dopis. Jaroslavu Strakovi. 31.7.1968.
2. Radomír Klein Jánský. Pohled z Panamy. Věře Rosukrausové. Datum neuvedeno.
3. Lumír Pánek. Dopis. Panu Jaroslavovi, příjmení neuvedeno. 1.6.1960.
4. Radomír Klein Jánský. Pohled z Maroka. Božena Jánská. 26.6.1972.

Seznam příloh

1. Kopie titulní strany amerického The post palm beach.
2. Detail titulní strany The post palm beach.

1. Příloha

1.1 Detail 1. Přílohy

Index Down Again

NEW YORK, Feb. 12 (AP)—The Associated Press index of 35 wholesale commodity prices stayed close to its 1948-49 low Friday at 165.76. This compared with 168.46 a week earlier and 186.32 a year ago and marked its seventh successive Friday-to-Friday decline. In the index the base year 1926 equals 100.

New lows for the year or longer were touched by some of the components of the index. They were: industrials at 166.16, food at 123.10, grains & cotton at 174.87 and textiles at 146.92.

Subversive Actions Jail 12 in Prague

PRAGUE, Feb. 12 (AP)—Twelve youths were sentenced today to serve from six months to 25 years in prison on charges of subversive actions against the republic. One death sentence was pronounced by the recipient, Radomir Jansky-Klein, had already fled the country.

MOTHER, 41, HAS TWINS, Chicago, Feb. 12—Mrs. Edgar Richardson (center), 41, became a grandmother five months ago when her daughter, Mrs. Jean Augustlyn (left), 18,

gave birth to Mrs. Richardson when she had her first child in the past year.

